

1983/84:167**Torsdagen den 7 juni em.**

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

10 § Gymnasieskola i utveckling (forts. från prot. 166)

Fortsattes överläggningen om utbildningsutskottets betänkande 1983/84:29.

Anf. 99 LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 29 behandlar en proposition som fått benämningen Gymnasieskola i utveckling. Jag vill till att börja med säga att den titeln rätt väl anknyter till den aktuella skolsituationen. Vi lever i ett föränderligt samhälle, och det drar också med sig förändringar på skolans område. Skolan tar i anspråk en stor del av samhällets resurser. Innan man gör mera genomgripande förändringar, bör man därför vara fullt på det klara med vilka ekonomiska konsekvenser dessa kommer att medföra. Man bör naturligtvis också ha klart för sig att de utbildningsmässiga mål man uppställt för skolan verkligen uppnås bättre genom de förändringar som vidtas. Vidare är det viktigt att elever och berörd personal får en tillfredsställande arbetssituation. För att undvika alltför mycket hattande fram och tillbaka i undervisningen är det därför rimligt att nya reformer föregås av en försöksverksamhet som kan ge vägledning för beslutsfattandet.

När det gäller utformningen av försöksverksamheten har vi från folkpartiets sida föreslagit att flera alternativa lösningar prövas. Detta är nödvändigt för att en meningsfull utvärdering skall kunna göras. Vi har också pekat på att sådana alternativ som är lämpliga att pröva finns i t. ex. Norge, Västtyskland och USA. Utskottet har tagit upp tanken och säger sig utgå från att syftet med försöksverksamheten medger att även alternativ till det som anges i propositionen kan komma att prövas och att då också erfarenheter från utlandet kommer att tas till vara. Vi har ansett att utskottets skrivningar här i stort sett följer upp våra tankar, varför vi inte har reserverat oss. Men vi

kommer givetvis att noggrant följa vad som sker under försöksperioden och komma med de kompletteringsförslag som vi anser behövliga.

Detsamma gäller också utvärderingen av försöksverksamheten. Vi har framhållit vikten av att försöksverksamheten sker fristående från uppdragsgivarna. Med utskottets uttalande, att det ses som en fördel att även utomstående expertis utnyttjas vid analys av försöksverksamheten, hoppas vi att våra synpunkter i detta avseende blir tillgodosedda. Vi räknar också med att riksdagen får möjlighet att följa upp vad som händer i fråga om utvärderingen av försöksarbetet.

När det gäller den framtida utformningen av gymnasieskolan är det av vikt att den präglas av kvalitet och flexibilitet. Sverige är en nation som är starkt beroende av andra länder. För att kunna mäta oss med dessa är det av vitalt intresse att vi kan upprätthålla en hög kunskapsnivå. Skulle det därför visa sig att våra gymnasister har mindre kunskaper än motsvarande ungdomar i andra länder, är detta tecken på att kvaliteten är otillräcklig. Att det skulle förhålla sig på det sättet finns det emellertid i dag inga tecken på. Det är då viktigt att det inte blir det i framtiden heller.

Kvalitetsbestämningen måste också göras utifrån de krav som avnämarna, dvs. högskolan och arbetslivet, ställer på de ungdomar som lämnar gymnasieskolan. Detta ställer krav på skolan att ständigt anpassa sig till den mycket snabba utvecklingen i samhället.

Men skolan skall också var anpassad till elevernas behov av flexibilitet och valfrihet. Skilda intressen och förutsättningar skall ges lika chans att utvecklas inom skolans ram, vare sig de är av teoretisk eller praktisk art.

Mot den här bakgrunden har jag svårt att förstå regeringens förslag om en gemensam studiestart för alla elever i gymnasieskolan. Det är min bestämda uppfattning att flertalet elever har en bestämd målinriktning när de lämnar högstadiet och ser fram emot att få börja på en bestämd linje, teoretisk eller praktisk, inom gymnasieskolan. Ett gemensamt år däremot, där teori och praktik varvas, leder lätt till att redan målinriktade elever hinner tröttna på gymnasiet. För ingendera av elevkategorierna kommer året att kännas meningsfullt. Självfallet måste det dock vara möjligt att ompröva det linjeval man gjort. Den flexibiliteten bör gymnasieskolan ha utrymme för. För den mindre grupp av elever som vid inträdet i gymnasieskolan trots allt är osäker på sin yrkesinriktning vore det kanske möjligt att inrätta en "allmän linje" under första året, medan det klarnar för eleverna beträffande linjevalet.

Ett led i strävandena att stödja elever med specialbegåvning är de s. k. idrottsgymnasierna, där eleverna får använda fem veckotimmar till sin idrottsutövning. För folkpartiet är det viktigt att alla elever får likvärdiga resurser för att tillgodose speciella önskemål. Vi har därför föreslagit att också elever med andra talanger än idrottsliga ges möjlighet att utvecklas i den fortsatta försöksverksamheten. Utskottet är endast berett att tillstyrka sådan verksamhet i fråga om estetiska ämnen, t. ex. musik och bild. Utskottet har därvid gått på en snävare linje än vad propositionen gör – i och för sig skulle det vara intressant att höra vad utbildningsministern säger om detta. För folkpartiets del har jag reserverat mig i utskottet för att

försöksverksamhet skall anordnas med individuella timplanejämkningar för *personliga intresseval* avseende inte bara idrott och estetiska ämnen utan även "vanliga" skolämnena.

I reservation 22 har jag berört frågan om försöksverksamhet med praktik på gymnasieskolans alla linjer: Från folkpartiets sida vill vi att praktiken på gymnasiet skall anknyta till den kommande yrkesutövningen. Vidare anser vi att den inte får inskränka på det totala antalet timmar i skolans ämnen. Detta är förutsättningen för att vi skall acceptera den.

Vi föreslår också att tillträdesutredningen får tilläggsdirektiv om att utarbeta nya regler för antagning till högskolan, som innebär att det för längre högskoleutbildningar skall krävas treårig gymnasiekompetens och minst betyget 3 i de aktuella karaktärsämnena. Vi vill också ha ett system för viktning av betyg. Vidare bör direktintagningen till högskolan enligt vår uppfattning höjas till 50 % fr. o. m. vårterminen 1985.

Till sist några ord om intagning i gymnasieskolan på höstterminsbetyget. Vi finner inte det nuvarande systemet tillfredsställande. Skolöverstyrelsen arbetar f. n. med en utvärdering, som beräknas bli presenterad till hösten. Eftersom mer än en alternativ lösning kan bli aktuell har vi nu inte lagt fram något förslag om förändring, men räknar med att göra det när resultatet av utvärderingen föreligger.

Herr talman! Mot bakgrund av vad jag här har sagt yrkar jag bifall till reservationerna 5, 16, 22, 27 och 28.

Anf. 100 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Ungdomarnas möjligheter att få ett arbete har ständigt försämrats sedan början av 1960-talet. Trendmässigt har ungdomsarbetslösheten hela tiden ökat under de senaste 20 åren. Det är mot den bakgrunden förslaget om en förändrad gymnasieskola måste ses. Den starkaste drivkraften bakom förslaget är alltså inte behovet av en reformerad undervisning, utan nödvändigheten av att ungdomarna fortsätter studera, även efter det att de fullgjort sin skolplikt vid 16 års ålder, för att förhindra att arbetslösheten ökar. Av nödvändigheten har man gjort en dygd. Enligt förslaget skall gymnasieskolan stå öppen för alla ungdomar – eller "samtliga", som det heter på byråkratspråk. Men det är skillnad på en öppen skola och en som man tvingas in i – även i Orwells år.

Det manipulatoriska framgår också av att man påstår att åtgärder som underlättar övergången till gymnasiet gör det meningsfullt för ungdomarna att söka till gymnasieskolan. Visserligen är sådana åtgärder bra, men det viktigaste för ungdomarnas val och vilja att studera är säkert de framtidsmöjligheter efter de olika utbildningarna som de kan skönja.

I realiteten accepterar inte staten att många ungdomar hellre vill arbeta, eftersom man är oförmögen att ordna arbeten åt dem. I denna centrala fråga, som gäller både ungdomarnas önskemål och det för arbetarrörelsen principiellt viktiga att man skall kunna välja mellan arbete och utbildning, är förslaget entydigt: bara utbildning kan komma i fråga. Sedan kan denna utbildning ha hur många skepnader som helst.

De facto har redan en obligatorisk elvaårig skolgång införts – dock utan någon diskussion med väljarna om huruvida vi skall ha en sådan och om hur den i så fall skall se ut. Regeringen verkar att i dag helst vilja glömma de krav på större frihet att välja mellan arbete och utbildning och på möjligheter till återkommande utbildning som hela arbetarrörelsen förde fram så starkt under 1960- och början på 1970-talet. Vpk däremot anser att dessa krav är lika giltiga i dag. Vi menar att de erfarenheter man skaffar sig i ett arbete är nyttiga i alla utbildningar och i de jobb man senare får. Att skaffa sig erfarenhet från olika arbeten är ett bra sätt att få kunskaper om olika yrken och bli motiverad för utbildning. Tyvärr kommer vi att få se allt färre som representerar denna typ av kunskap i gymnasieskolan, i och med att riksdagen har utestängt dem genom de nya intagningsreglerna. Det finns emellertid inom arbetarrörelsen många goda exempel på att man kan gå till väga på det sätt som jag har beskrivit.

Att helt anpassa gymnasieskolan till ungdomarnas behov är helt enkelt inte möjligt, eftersom åtminstone 10–15 % av en årskull 16-åringar hellre skulle vilja ha ett arbete. Det antalet är i och för sig måttligt, med tanke på att arbetskraften i dag omfattar 4 miljoner människor. Det borde inte vara omöjligt att skaffa ytterligare 10 000–15 000 ungdomar ett arbete.

Det finns förslag i propositionen som vi anser är bra och som vi kan svälja. Det mesta är emellertid oklart och skjuts på framtiden för regeringens ställningstagande.

Innehållet i de föreslagna åtgärderna är för det mesta bara antytt och därför omöjligt att ta ställning till. Det gäller sådant som temastudier, tilläggskurser, fördjupningsstudier och specialämnena. En del av dessa verkar dessutom vara svåra att klart avgränsa från varandra. Som exempel blir kanske "tilläggskurser" och "fördjupningsstudier" bara olika namn på samma sak. Även skolfolk torde få svårt att förstå vari skillnaden ligger. Också specialarbete skall ge möjlighet till fördjupning inom ett eller flera ämnen. Där kom ytterligare ett namn på något som kan bli samma sak som de två tidigare nämnda.

Riktigt hur detta med grundkurser och tilläggskurser skall se ut får alltså riksdagen inte veta, inte heller vilken betydelse de skall tillmätas vid betygssättning. Detta blir senare en regeringsfråga. Klart är emellertid att det kommer att ha inverkan på ett nytt betygssystem. Därför vore det bra om riksdagen hade förberett detta litet bättre.

Undervisningen skall bli mera individuell. Vissa elever skall kunna gå längre och djupare i vissa ämnen, medan andra skall få "koncentrera mer tid på grundläggande avsnitt". Detta med "koncentrerad tid" innebär inte att en timme blir 30 minuter i stället för 60 minuter, utan tvärtom att vissa elever skall få använda mer av lektionstiden till vissa avsnitt av elementär karaktär. Men utbildningsministern kanske här i riksdagen i dag kan klarlägga vad som menas med att koncentrera tid.

Flera förslag som gäller påbyggnadsutbildning är i och för sig bra. Det gäller både möjligheterna att komplettera utbildningar och att skaffa sig en för arbetsmarknaden färdig utbildning. Sådana utbildningar behövs både

efter de tvååriga och efter de treåriga linjerna.

Här kommer dock de ofullständiga förslagen beträffande samordning mellan gymnasiet, komvux och AMU i dagen. Man måste överväga om en del av dessa utbildningar bör ligga inom t. ex. AMU och om i konsekvens härmed åldersgränsen för denna utbildning skall sänkas till 18 år.

Inriktningen på AMU måste – vilket alla som följer utvecklingen på arbetsmarknaden inser – förskjutas mot mer av påbyggnadsutbildningar, medan däremot en mängd grundläggande yrkesutbildningar som i dag anordnas inom AMU bör ha sin plats inom gymnasieskolan. Alltför många utbildningar inom AMU är av grundläggande art – ett förhållande som svarar allt sämre mot utvecklingen och den efterfrågan som finns på arbetsmarknaden. Behovet av grundutbildning inom olika yrken kan redan i dag helt tillgodoses inom gymnasieskolan och komvux. Genom en sådan förskjutning skulle vi längre fram, med vikande årskullar, på ett bättre sätt ta till vara de resurser och det kapital som är satsat i gymnasieskolan.

Vi föreslår att man utreder hur gränsdragningen mellan grundutbildning och påbyggnadsutbildning och fördelningen mellan de olika utbildningsanordnarna bör göras.

Herr talmän! Ingenstans i förslaget framkommer att regeringen tagit hänsyn till elevorganisationens mening. Det är symtomatiskt för skolreformer i vårt land att man låter elevernas mening betyda så litet. Vi tycker att man bör lyssna mer på dem som har egna och aktuella erfarenheter av undervisningen.

På åtminstone två punkter hyser vi samma betänkligheter som elevorganisationen, nämligen beträffande tilläggskursernas effekter på skolarbetet, elevernas situation samt betygsättningen och beträffande förslaget att ersätta klassföreståndareskapet med gruppindelning. Sådana förändringar bör inte införas utan att man först gjort omfattande prov och sett effekterna och utan en stark förankring hos elever och lärare. Jag menar att det förslag som vi nu diskuterar inte har en sådan förankring. Alltför många reformer på skolans område har varit dåligt förankrade och inte följts upp tillräckligt.

I den viktiga frågan om ökat inflytande och ansvar för eleverna är förslaget – som vanligt när det gäller den frågan – torftigt. Förutom förslaget om gruppindelning nämns bara vissa möjligheter att bedriva gemensamma aktiviteter, såsom cafeteria och inköpsförening. Det hade kanske varit skonsammare att helt utelämna denna fråga.

Vi anser att ett mycket större intresse borde ägnats frågan om elevernas inflytande och ansvar, inte minst med tanke på förslagen om individuell undervisning, som kan få stor effekt på elevernas skolarbete. Vilket inflytande kommer eleverna att få när det gäller t. ex. tilläggskurser och fördjupningsstudier? Det är oroväckande att elevernas engagemang i skolfrågor och skoldemokratin faktiskt minskat under senare år. Också detta faktum borde ha manat regeringen till konkreta förslag till ökat inflytande för eleverna.

Herr talman! Vi har i vår reservation 23 yrkat att regeringen skall återkomma med förslag till riksdagen i enlighet med de riktlinjer som vi drar

upp, men det är väl att hoppas för mycket att riksdagen skulle bifalla den reservationen. Vi har ändå valt att peka på en del förslag till åtgärder som vi tycker är bra. Ett av dem, som jag vill nämna här, är förslaget angående praktikinslag. Det har dock visat sig att det kan bli svårt att utan politiska beslut få fram erforderligt antal praktikplatser. Denna fråga måste därför följas mycket noga under de närmaste åren. Jag tror att det hade löst problemet om regeringen hade valt att redan nu, i samband med propositionen, komma med ett lägförslag.

Herr talman! Med dessa enkla ord yrkar jag bifall till vpk:s reservationer i detta betänkande.

Anf. 101 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Per Unckel har här i debatten presterat ett av sina mest rabiata angrepp mot den nuvarande skolan. Jag vill inleda med att fråga: Märker inte Per Unckel hur han skadar både sig själv och sitt parti genom dessa överslag i debatten?

Allt färre tar den moderata skolpolitiken på allvar sedan Per Unckel blev partiets talesman i dessa frågor. Jag tror faktiskt att det hade varit bättre för moderata samlingspartiet om Per Unckels anförande i dag inte hade hållits.

Herr talman! Utbildning är en strategisk resurs för samhällets utveckling. Utbildning är också grundläggande för människors personlighetsutveckling. Vi har en hög ambitionsnivå när det gäller vår utbildningspolitik. Målsättningen – en skola för alla – gäller i dag inte bara grundskolan. Även gymnasieskolan är dimensionerad för att alla ungdomar och många vuxna skall kunna få en gymnasieutbildning. Därför måste också gymnasieskolans organisation och arbetssätt utformas så att den kan svara mot alla elevers skiftande förutsättningar och behov. En skola för alla måste uppvisa ett stort mått av flexibilitet och variation. Detta ställer höga krav på skolan. Jag är angelägen att betona detta, därför att kritiken från framför allt moderat håll ofta försöker göra gällande att vår skola skulle stöpa alla elever i samma form. Vår målsättning är precis den motsatta.

Vi vill erbjuda en gymnasieskola med ett mångsidigt utbildningsutbud där ungdomarna inte stängs in i låsta fällor. Vi vill ge en större valfrihet.

Moderat skolpolitik innebär att ungdomarna mycket tidigt tvingas välja väg. Den som råkar välja fel kommer att få stora svårigheter att komma rätt igen. Moderat skolpolitik innebär en återgång till en gammaldags sortering av människor. De med s. k. gott läshuvud skall ges specialiserad teoretisk utbildning. Inte ens tre veckors praktik ute i arbetslivet anses erforderlig eller önskvärd – det betraktas av moderaterna som slöseri med tiden. De som inte i betyg har dokumenterat goda förutsättningar för teoretiska studier skall däremot så fort som möjligt ut till annan verksamhet. Sorteringen bör enligt moderaterna sättas in redan på högstadiet – det är kontentan av deras motion.

Utbildningsutskottets betänkande om gymnasieskola i utveckling visar mycket tydligt vattendelaren i den utbildningspolitiska debatten i dag. Jag noterar först med glädje att reformarbetet när det gäller gymnasieskolan nu

kan inledas med en dokumenterad enighet mellan socialdemokratin och centerpartiet och att även folkpartiet ger sin anslutning till det mesta – det är mycket bra. Men moderaterna söker strid. Jag tror dock att moderaterna snart kommer att upptäcka att de befinner vid sidan av när det gäller det skolpolitiska arbetet. Deras aversion mot viktiga inslag i reformarbetet har dålig förankring bland dem som nu arbetar praktiskt med gymnasieskolan.

Det finns således ett stort glapp mellan å ena sidan de teoretiker som utvecklar en moderat skolpolitik här i riksdagen och i det centrala partikansliet och å andra sidan dem som i praktiken sysslar med skolfrågor ute i kommunerna.

Vpk väljer att i dagens skoldebatt ställa sig klart offside. I svepande ordalag förhånas regeringens proposition. Något vettigt och genomtänkt alternativ presenteras inte. Vpk:s motion mynnar ut i krav på ett helt nytt förslag från regeringens sida. Men vpk:s eget bidrag till reformarbetet blir i detta skede lika med noll – jag beklagar detta.

Jag skall nu så kortfattat som möjligt kommentera några punkter i betänkandet där det råder delade meningar i utbildningsutskottet. Först intagning till gymnasiet: Intagningen sker nu på höstterminens betyg i årskurs 9. Den ordningen har mött stark kritik. Moderaterna och centern vill nu återgå till intagning på vårterminsbetyget. Detta är ingen ideologisk fråga som behöver föranleda partipolitiska motsättningar.

Intagning på höstterminsbetyg infördes i gott samförstånd. Motivet var att komma bort från allvarliga problem som framför allt elever och föräldrar upplevde med den gamla ordningen. Besked om antagning till gymnasiet kom mitt i sommaren under semestertid. Den som inte blev antagen till gymnasieskolan hade begränsade möjligheter till alternativ planering. En återgång till denna gamla ordning skulle innebära att samma problem återuppstår.

Tidigt besked under vårterminen om kommande gymnasieplats ger å andra sidan möjlighet att förbereda sig för gymnasieskolan på ett bättre sätt. Förutsättningar för en mjukare övergång till gymnasiet skapas. Nu pågår, som Linnea Hörnlén påpekade, en omfattande utvärdering av gällande ordning. Vi får en rapport från SÖ till hösten. Det är därför orimligt att riksdagen nu skulle fatta ett bindande beslut i den här frågan.

Gymnasieutredningen föreslog en ordning med s. k. gemensam start i gymnasieskolan. Ett syfte var att skapa en mjuk övergång från grundskolan, att låta eleverna så att säga känna sig för litet, innan de binder sig för ett visst linjeval. Regeringen föreslår nu inte införande av gemensam start. Däremot avser utbildningsministern att uppdra åt SÖ att analysera och belysa vilka olika möjligheter som kan finnas att uppnå syftena med en gemensam start. Moderaterna och folkpartiet motsätter sig detta. Det är för mig obegripligt. Jag uppberar: Regeringen föreslår inte införande av gemensam start. Utbildningsutskottet gör det inte heller. Vad finns det då för anledning att motsätta sig ett studium kring möjligheter till mjukare övergång till gymnasieskolan? Den som vill öppna gymnasiet för alla måste också vara beredd att undanröja hinder där sådana finns. Att moderaterna inte känner

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

*Gymnasieskola i
utveckling*

något behov i den riktningen vet vi, men varför folkpartiet ramlat in i den fällan förstår jag inte.

Individuella timplanjämkningar kan i dag förekomma för att tillgodose behov av att kombinera gymnasiestudier med specialidrott. Utskottet förordar att en utvidgning av möjligheterna till timplanejämkningar sker, så att kombination kan göras också med estetiska ämnen. Utskottet vill inte gå längre i denna försöksverksamhet nu. Elevernas intressen och anlag med anknytning till annat skolämne bör kunna tillgodoses inom den reguljära ramen för detta. Utskottet erinrar här bl. a. om verksamheten med specialarbete och temastudier. F. ö. erbjuder gymnasieskolan med sina 25 linjer och ca 500 specialkurser ett variationsrikt utbud, som bör kunna tillgodose högt ställda krav i fråga om specialintressen.

Herr talman! Det är angeläget att stimulera till ökad föreningsverksamhet i skolan – inte minst elevfacklig verksamhet. Utskottet vill inte nu föreslå individuella timplanejämkningar för att tillgodose detta behov. Däremot tycker utskottets majoritet att det är värdefullt om SÖ och statens ungdomsråd lägger fram förslag som på annat sätt främjar föreningsverksamheten i skolan. Vi bejakar därför utbildningsministerns initiativ i den riktningen. Också till detta ställer sig moderaterna avvisande. Det är trist.

Lika trist är det att notera moderaternas ovilja mot elevinflytande och föräldramedverkan i skolan. Inte ens förslag om försöksverksamhet vill de acceptera. Får jag fråga: Hur ser egentligen moderata samlingspartiet på demokratifrågorna? Vilken roll skall skolan spela när det gäller att stärka och utveckla demokratin i samhället? Har skolan någon uppgift i det sammanhanget?

Jag menar att skolan har en viktig roll att fylla när det gäller demokratisk fostran. Därför måste skolan själv också tillämpa demokratiska arbetsformer. Det måste ske i nära samverkan med hemmen, föreningslivet och arbetslivet utanför skolan.

Försöksverksamhet med praktik är ett annat viktigt inslag i reformarbetet med gymnasieskolan. Förslaget om upp till tre veckors praktik på alla linjer har mötts mycket positivt av eleverna. Målen för praktiken är att knyta verksamheten i skolan närmare till verksamheter i arbetslivet och samhället i övrigt, att låta eleverna få känna på hur det är att delta i arbetslivet och att visa hur kunskaper i olika ämnen används i arbetslivet.

Moderaterna betecknar detta som ett missbruk av tid, en tid som bör användas till andra viktiga uppgifter. De hänvisar till erfarenheter som eleverna bör kunna skaffa sig i feriearbeten och studiebesök.

Jag tycker, herr talman, att detta vittnar om ett skrämmande förakt för de värden som arbetslivserfarenheter kan ge, när man på det här sättet avvisar praktik.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 102 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Riksdagsordningen förbjuder mig att i den här repliken vända mig till Lena Hjelm-Wallén. Låt mig därför till Georg Andersson säga följande.

Jag tycker att han till statsrådet Lena Hjelm-Wallén skall säga, att om man anser sig kunna resa land och rike kring och chikanera moderat skolpolitik, är det inte mer än rätt och rimligt att man också är beredd att föra en debatt om denna skolpolitik här i Sveriges riksdag.

Georg Andersson började sitt eget anförande gentemot det inlägg jag gjorde för en stund sedan, med att framföra det traditionella men ohederliga debattknepet att hävda, att om man kritiserar socialdemokratisk skolpolitik, kritiserar man den svenska skolan. Jag anser att den svenska skolan av i dag innehåller åtskilliga utomordentligt fina kvaliteter, men jag menar att socialdemokratisk skolpolitik inte på långa vägar kan mäta sig med det arbete som lärare och elever utför i skolan. Vad jag kritiserar är inte lärare och elever och den svenska skolan utan de försök som socialdemokratin, i denna kammare och i denna stund, försöker få majoritet för i syfte att förändra den i enligt vår mening felaktig riktning.

Georg Andersson talar i sitt anförande om att moderaterna önskar främja en utveckling i riktning mot sortering av elevkategorier i olika högar. Det här vittnar, herr talman, om en syn på olika begåvningsprofiler som jag trodde att vi vid det här laget hade förpassat till historiens skräpkammare. Det är inte så att man skall eller kan sortera elever i en "finare" hög och en "ofinare". Det gäller i stället att ge varje elev möjlighet att utveckla sina speciella anlag och sina intressen. Problemet med det förslag till ny gymnasieskola som socialdemokraterna nu bär fram till riksdagen är att den möjligheten görs sämre än vad den f. n. är.

Våra förslag om ett differentierat högstadium och en målinriktad gymnasieskola har till uppgift att främja en utveckling, där varje elevs unika egenskaper tas till vara. Den socialdemokratiska skolsynen däremot utgår från att det bara är helteoretikerna som är "fina" nog och att därför också de som inte har sådan läggning för att nå upp till det jämlika stadiet skall ges exakt samma undervisning som dessa.

Det är bättre, Georg Andersson, att säga sig att människor inte låter sig sorteras i "fina" och "ofina" högar. Alla är "fina" därför att var och en är unik. Det tycker jag att också Georg Andersson någon gång skulle kunna betänka.

Georg Andersson lägger ned stor möda på att förklara att regeringen inte föreslår någon gemensam start i gymnasieskolan och hävdar att det enda som regeringen föreslår är att skolöverstyrelsen skall få till uppgift att undersöka hur syftet med den gemensamma starten skall kunna uppnås. Det är, herr talman, precis vad jag sade i mitt huvudanförande. Det är inte den gemensamma starten moderaterna är emot, utan syftet bakom den, nämligen att eleverna skall förvägras rätten att välja.

Anf. 103 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Vpk har ställt sig offside i den här frågan, säger Georg Andersson. Jag vet inte om man kan kalla det att vi står offside, när vi har föreslagit en genomgripande förändring av den svenska gymnasieskolan. Vi har gjort en historisk tillbakablick på de värderingar som arbetarrörelsen traditionellt har stått för när det gäller utbildning. Jag vet inte om det är riktigt att beteckna det som att vi står offside, när vi efter det att vårt huvudyrkande avstyrkts bidrar med sex reservationer på punkter där vi tycker att propositionen behöver förändras innan den kan antas.

Så till detta med föreningsverksamhet i skolan. För att socialdemokraterna skulle kunna göra upp med centern, så att innehållet i Georg Anderssons i A-pressen massdistribuerade artikel om centerns och socialdemokraternas uppgörelse i utbildningspolitiska frågor skulle gå i uppfyllelse, var det nödvändigt att agera på ett sådant här sätt – Georg Andersson fick alltså springa ifrån möjligheten att ge eleverna föreningserfarenhet via skolan. Därför kan inte eleverna i dag fostras socialt och kulturellt via den föreningsverksamhet som hade varit möjlig att lägga in nu.

Anf. 104 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller höstterminsintagningen sällade sig Georg Andersson nu till dem som jag tidigare räknade upp som har varit mycket tveksamma, dvs. statsråden i utbildningsdepartementet. Georg Andersson vitsordade också alla de problem som höstterminsintagningen har inneburit. Han sade: Vi kan inte nu fatta ett bindande beslut. Därmed bekräftade han ytterligare det jag påstod tidigare, dvs. att alla ute i skolväsendet får ett mycket klart intryck av att detta är någonting som kommer att förändras, inte nu men väl nästa år.

Georg Andersson undvek helt och hållet det som är det tunga i min kritik, nämligen att många elever under det år som nu förestår på ett mycket orättfärdigt sätt kommer att drabbas av denna problematik. Ingen kommer att vara besjälad av att försöka göra höstterminsintagningen till det som var det goda syftet. Ingen kommer att försöka anstränga sig för att göra den kommande vårterminen till något verkligt meningsfullt för eleverna, därför att man vet att det kommer att bli en förändring nästa år.

Det är därför, Georg Andersson, rimligt och rejält gentemot de 100 000 elever som nu skall gå in i årskurs 9 att säga: Vi kommer att ändra detta beslut redan nu, och vi kan diskutera hur utformningen under våren skall se ut. Vi har alldeles säkert alla möjligheter att se till att eleverna kan få besked tidigare än de fick förut med det andra intagningssystemet.

Sedan vitsordade Georg Andersson att eleverna ute i gymnasieskolorna är mycket positiva till förslaget om tre veckors praktik i gymnasieskolan. Men jag vågar påstå att väldigt många av dem gärna skulle se att praktikperioderna kunde bli längre. Jag har litet svårt att förstå, om det nu är så att man lokalt kan visa att man har tillgång till praktikplatser av god kvalitet, varför inte några av dessa försök skulle kunna omfatta längre praktikperioder. Därmed skulle vi kunna få ett bra underlag när vi så småningom skall ta ställning till

praktikens omfattning i gymnasieskolan.

Till sist skall jag bara påminna om att vi har föreslagit att det också i gymnasieskolan skall ges kunskaper i små- och egenföretagandets villkor. Det är ingen som har talat mot detta förslag, men å andra sidan har vi inte heller fått något som helst stöd av något av de andra partierna.

Anf. 105 LINNEA HÖRLÉN (fp) replik:

Herr talman! I propositionen föreslår utbildningsministern att man skall få möjlighet till intresseval i olika ämnen, t. ex. musik, bild, idrott, politik, religion, specialiteter i anslutning till något annat skolämne och elevfacklig verksamhet. Jag har faktiskt inte kunnat läsa detta på annat sätt än att propositionen här ligger mera i linje med den reservation som vi har skrivit, där vi vill utöka möjligheterna till intresseval också av andra skolämnena än idrott och estetiska ämnen.

Angående den gemensamma starten skall egentligen ingenting som föreslås i den här propositionen genomföras; det handlar bara om förberedande övningar. Från folkpartiets sida har vi sagt att vi tror att det i detta avseende inte ens är lämpligt att göra några försök.

Det har föreslagits tre veckors praktik i gymnasieskolan, och detta skall vi snart besluta om. Vi har sagt att vi skulle vilja ha en praktik som är relevant för den fortsatta yrkesutbildningen. Vi gör det mot bakgrund av att vi tycker att eleverna redan från grundskolan har erfarenhet av arbetslivet. De har redan den allmänna erfarenhet som man kan behöva. När man har nått den åldern att man är gymnasist har man en målinriktning på sin utbildning. Då bör praktiken vara användbar och värdefull för ens fortsatta yrkesutbildning.

Anf. 106 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag försäkrar Per Unckel att vi socialdemokrater är beredda att ta en debatt med moderaterna och med Per Unckel när som helst. Men vi skulle önska att den kunde ske på en högre nivå än den som Per Unckel presterade i sitt inledningsanförande i dag. Allt vad han sade i det inlägget var ett så allvarligt överslag i debatten att det knappast är värt att bemöta.

Det är visserligen bra att Per Unckel talar om fina kvaliteter i skolor. Jag noterar detta. Men om socialdemokratisk skolpolitik har varit och är så dålig som han beskrev den i sitt inledningsanförande, är det väl underligt om skolan skulle ha kvar några fina kvaliteter? Ett ont träd kan inte bära god frukt, tror jag det står i "Skriften".

Moderaterna vill sortera elever genom att alltför tidigt slussa in dem på vägval som försvårar omval. Det är den enkla sanningen. Vunna erfarenheter från tidigare system i grundskolan säger oss att det är så.

Per Unckel förvränger syftet med gemensam start. Han säger att syftet är att förvägra eleverna rätten att välja. Jag har beskrivit syftena i mitt inledningsanförande – det skall vara mjukare övergång, öppnare attityd, man skall kunna känna sig för osv. Allt detta är för elevens bästa. Varför kan man inte ställa upp på det, eller i varje fall titta på hur man kan uppnå dessa syften? Det är väl ändå inte så farligt att studera saken.

Till Björn Samuelson vill jag säga att vpk-motionen var en lång historisk tillbakablick. Den utmynnar inte i något konstruktivt utan bara i ett avslag på regeringens proposition och en hemställan om att regeringen skulle återkomma med någonting bättre. Men *hur* skall det ske? Nu går tåget. Vill vpk vara med och delta i reformarbetet måste det deltagandet ske nu.

Larz Johansson talade om höstterminsintagning. Centern är beredd att ändra direkt. Samtidigt säger Larz Johansson att centerpartisterna inte är riktigt säkra på hur de vill ändra. Reservanterna vill besluta om att frångå den nuvarande ordningen, men är inte riktigt säkra på vilken ordning de vill ha. Jag menar att när det kommer en utredningsrapport till hösten kan vi väl ändå avvakta den innan vi tar slutlig ställning.

Anf. 107 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Georg Andersson har angivit vissa debattnivåer såsom gräns för regeringens vilja att medverka i det offentliga meningsutbytet. Redan detta sätt att resonera från regeringens sida sänder kalla kårar utefter ryggraden. Vad jag efter fattig förmåga har försökt göra är att kommentera vad regeringsföreträdarna själva tidigare har anfört. Jag har då pekat på att regeringens företrädare far land och rike kring med uppenbar osanning om vad moderat skolpolitik faktiskt och uttryckligen är.

Tycker Georg Andersson f. ö. att den rätta nivån på en debatt – för att använda ett annat citat från Lena Hjelm-Wallén – är följande: "Moderaterna har aldrig förstått, och kommer säkert heller aldrig att förstå, att kunskaper är till glädje och nytta för alla." Eller att moderaterna "intar en klassisk konservativ utbildningspolitisk hållning och framhäver en liten grups möjlighet till studier framför den stora gruppen". Vilken debattnivå kräver regeringen av oss för att den skall värdigas stiga ned från sina piedestaler för att utbyta tankar med den politiska oppositionen? Vi moderater tycker att det är rimligt att en regering som gör ett parti till sin huvudmotståndare i skolfrågor också vågar utbyta tankar med denna opposition i Sveriges riksdag.

Georg Andersson frågar mig hur det kan komma sig att vi, när vi har haft en socialdemokrati som under så många år har styrt Sveriges öden i skolsammanhang, kan ha en skola som Per Unckel ändå anser vara relativt hygglig. Skälet till detta, Georg Andersson, är mycket enkelt, nämligen att vi har ett gudabenådat tåligt släkte som lärare i den svenska skolan. Det är lärare som har stått emot mycket av modenycker och mycket av konstiga idéer från socialdemokratin men som likväl varit besjälade av tanken att till en ung generation förmedla det bästa tänkbara av kunskaper som går att överföra från äldre till yngre.

I en replik i diskussionen om den gemensamma starten säger Georg Andersson att man inte rimligtvis kan vara emot syftet med den gemensamma starten. Men, Georg Andersson, när man skall förstå syftet måste man gå tillbaka till hur de som har "kläckt" syftet i tidigare skeden har uttolkat det. Georg Andersson får förlåta oss om vi är misstänksamma när syftet förra gången det begav sig uttolkades så, att man i allt väsentligt skulle undandra

eleverna möjlighet att välja under ett helt år i gymnasieskolan. Vår slutsats av en sådan analys är att då går för mycket av möjligheterna att utveckla varje människas unika begåvning förlorad i ett slags allmän utslätning, där man med det goda syftet att ge alla allt inte kommer att ge någon någonting.

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

*Gymnasieskola i
utveckling*

Anf. 108 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Nu går tåget, säger Georg Andersson. Ja, men med den försöksverksamhet som detta innebär blir utbildningsutskottet och riksdagen endast en hoper stinsar – och det är bara regeringen som tuffar i väg och själv växlar efter vägen.

Anf. 109 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Georg Andersson sade att vi var beredda att ändra men inte visste hur. Jo, Georg Andersson, vi vill ändra så att höstterminen inte blir vad den har varit under de senaste åren, dvs. stressad och fylld med prov och mängder med bekymmer för hur man snabbt skall nå sådana resultat att man kommer in i gymnasieskolan. Och vi vill ändra så att inte vårterminen av väldigt många kommer att kännas som bortkastad och som en förlorad period av högstadietiden – som man i stället skulle behöva ha för att skaffa sig bättre och gedignare kunskaper för gymnasieskolan. Det är på det sättet som vi vill *ändra*, och det beskedet kan vi ge nu.

Sedan återstår smärre tekniska problem för att kunna ge eleverna ett besked några veckor tidigare. Det vore väl ganska konstigt om inte en handlingskraftig regering skulle kunna klara ut det med hjälp av den statliga skoladministrationen fram till den tidpunkt då det blir aktuellt nästkommande vår. Men frågetecknen kvarstår ju.

Tror Georg Andersson att alla de som är tvivlare ute i skolväsendet och som mycket klart och entydigt också talat om att de är det – de är i en betydande majoritet i det praktiska skolarbetet – kommer att anstränga sig för att förändra sitt arbetssätt under den kommande höstterminen? Och tror Georg Andersson att de kommer att anstränga sig för att förändra arbetssättet och metoderna under den därpå kommande vårterminen, när praktiskt taget alla – Lena Hjelm-Wallén, Bengt Göransson och nu också Georg Andersson – har bekräftat att det blir en förändring men att man inte just nu är beredd att fatta beslutet.

Anf. 110 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Till det sista Larz Johansson talade om: Jag har inte sagt någonting om förändringar. Vi skall avvakta utvärderingsrapporten, innan vi fattar beslut om att ändra på nuvarande ordning. Då får vi se. Det är inget löfte om att göra förändringar, men om det behövs, skall vi göra det.

Per Unckel är arg över att hans motion refereras. Han sade i sitt första inlägg att det var en artikel i Stockholms-Tidningen som hade hetsat upp honom. Jag har nu läst den, och jag tycker att det var en bra artikel. Den gav en god karaktäristik, en sannfärdig sådan, av moderaternas utbildningspolitiska motion.

Jag ber att få tacka för den eloge till det gudabenådade släktet lärarkåren och konstaterar att de två företrädarna för socialdemokraterna i den här debatten ju har hemvist i denna kår.

Det är väldigt mycket misstänksamhet i Per Unckels anförande, misstänksamhet mot en rad inslag. Lägg bort det och försök komma in i skoldebatten på ett konstruktivt sätt!

Reformen är starkt förankrad ute i kommunerna, och det ger mig anledning att säga till Björn Samuelson beträffande stinsar att Björn Samuelson helt missförstått vad som nu pågår i gymnasieskolan och kommunerna. Där finns en hoper lärare och skolpolitiker som med engagemang och entusiasm griper sig an reformarbetet, och vi är angelägna om att hålla god kontakt med dem i fortsättningen och noga följa utvärderingen.

Tredje vice talmannen anmälde att Per Unckel anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 111 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Per Unckel har tidigare i debatten redovisat vår övergripande syn på den skolideologi som ligger till grund för regeringens proposition om gymnasieskola i utveckling och också närmare utvecklat vad som enligt vår uppfattning borde ligga till grund för gymnasieskolans reformering. Även med risk för att debatten tar ny fart skall jag i mitt inlägg ta upp några synpunkter på de frågor som lett till de moderata reservationer som fogats till betänkandet, utan att för den skull beröra samtliga.

Sedan många år tillbaka har den naturvetenskapliga linjens kris debatterats både här i riksdagen och ute på fältet – senast för några veckor sedan i samband med anslagen till gymnasieskolan. Vissa åtgärder har beslutats i försök att göra linjen populärare. Alla förslag har inte varit väl genomtänkta och framför allt har man alltid från regeringens sida försökt undvika att ta itu med problemets kärna, nämligen systemet för tillträde till högre utbildning.

Med dagens antagningsregler missgynnas elever som väljer naturvetenskaplig linje. Man lockas i stället till taktikval av en lättare linje. Vi moderater finner det synnerligen angeläget att den nu verkande tillträdesutredningen lämnar sådana förslag att motivationen för elever att välja för de fortsatta studierna meningsfulla utbildningsvägar i gymnasieskolan förstärks.

I propositionen redovisar regeringen förslag till en uppdelning av ämnen i grund- och tilläggskurser. Vi finner för vår del förslaget intressant, men vi kan inte acceptera den av statsrådet anförda uppfattningen att antalet genomgångna tilläggskurser inte skall ha betydelse vid urval till högre studier. Enligt vår mening måste kunskapsinhämtande stimuleras och premieras också inom ett system med grund- och tilläggskurser. Tilläggskurser skall mot denna bakgrund kunna tillgodoräknas vid t. ex. antagning till högskolan.

I propositionen föreslås också en försöksverksamhet med temastudier.

Möjligheter att lägga upp studierna i särskilda teman finns i princip redan nu i gymnasieskolan. Vi anser att temasammanläggningar skall användas med varsamhet. Risken med en sådan uppläggning av undervisningen ligger i att blockämnena kan komma att uppstå på bekostnad av de ursprungliga ämnena. Med hänvisning till det anförda avvisar vi regeringens förslag till försöksverksamhet med temastudier.

Herr talman! Alla är numera överens om det nuvarande relativa betygssystemets konkurs. Trots detta föredrar föredragande statsrådet att skjuta problemet framför sig. Vi vill att det nuvarande betygssystemet skall ersättas av ett system, där betygen anger vad eleverna kan i förhållande till bestämda kursmål. Regeringen bör snarast lägga fram förslag som ersätter nuvarande system med ett kursrelaterat betygssystem. Samtidigt måste fastslås att kompletteringsbetyg skall kunna tillgodoräknas i en urvalssituation.

Regeringen föreslår försöksverksamhet med ökade möjligheter till intresseval. Förslaget avviker positivt från andan i propositionen i övrigt – alltför positivt tydligen, eftersom utskottsmajoriteten inte anser sig kunna ställa upp bakom förslaget utom när det gäller estetiska ämnen. Socialdemokraterna går alltså mot sin regerings förslag på en rad punkter här. Dess värre exemplifierar regeringen de intressen som bör komma i fråga för specialisering med, förutom enligt vår mening självklara läroämnen, också elevvårdsverksamhet och politiska aktiviteter. Vi finner inga skäl att inkludera sådana fritidsintressen i valmöjligheterna, utan vill att valen skall inriktas mot ämnen med direkt anknytning till gymnasieskolans grundläggande uppgift: att förmedla kunskaper.

Vi förordar alltså att beslut redan nu fattas om möjlighet för elever att under viss tid fördjupa kunnandet inom gymnasieskolans kunskapsinriktade ämnen.

Regeringen föreslår i propositionen ett inslag av påbyggnadsutbildning. Vi kan tillstyrka förslaget, som förhindrar att återvändsgränder uppkommer i systemet. Möjligheterna till påbyggnadsutbildning bör också innefatta möjlighet till kurser för kompletteringar av ämnen och omprövning av betyg.

Herr talman! Jag skall här inte på nytt ta upp debatten om lärlingsutbildningens givna roll för den yrkesinriktade utbildningen. Detta beror inte på att jag finner den mindre viktig – tvärtom skulle den yrkesinriktade utbildningen gagnas bäst om en omfattande lärlingsutbildning kunde komma till stånd – utan det beror på att vi redan tidigare haft ingående debatter i denna fråga i vår och dessutom kommer in på den ytterligare en gång, kanske redan i kväll.

Jag skall i stället, herr talman, som avslutning säga några ord om övergången mellan gymnasieskolan och högskolan. Vi finner det synnerligen angeläget – bl. a. mot bakgrund av arbetsmarknadssituationen för berörda ålderskategorier ungdomar – att ytterligare underlätta för dem som kommer direkt från gymnasieskolan att få tillträde till högskolan. Pågående arbete inom tillträdesutredningen bör inte hindra riksdagen från att uttala sig för, att direktintagningen till högskolan bör höjas till 50 % fr. o. m. vårterminen 1985.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga reservationer av de moderata företrädarna i utbildningsutskottet.

Anf. 112 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Som motionär – det gäller motionen 2742 – vill jag kort ta upp något om vikten av att riksdagen i kväll klart och tveklöst avvisar tankarna på ett system med ett gemensamt första år i gymnasieskolan.

Många elever är skoltrötta i slutet av högstadiet. För att eleverna skall känna motivation för fortsatt skolgång är det viktigt att linjeuppdelningen sker redan från början av gymnasiet. Efter nio år av sammanhållen skola måste ungdomarna genast få börja på den linje de vill med hänsyn till sina intressen, sin inriktning och sin fallenhet samt en linje med den studietakt de bedömer som lämplig.

Enligt min och mångas mening är det stor risk för att ett gemensamt första år blir ett mer eller mindre förlorat – eller i vart fall för litet utnyttjat – år såväl för de mer praktiskt inriktade som för de mer teoretiskt inriktade eleverna.

I propositionen tar inte statsrådet avstånd från utredningens förslag om ett gemensamt första år, vilket vi måste observera vid bedömningen av denna fråga. Statsrådet uttalar i stället att hon ser en gemensam start som en intressant modell och säger att enligt hennes mening måste vägarna att nå syftena med den gemensamma skoldagen övervägas och analyseras ytterligare.

I min motion begär jag ett klart riksdagsuttalande emot strävandena att få en gemensam start. Utskottsmajoriteten anser inte något uttalande påkallat, som det uttrycks, och utskottet lämnar utan erinran vad statsrådet anför. Jag kan därför inte stödja utskottet på denna punkt. Däremot överensstämmer synpunkterna och hemställan i reservationen 5 av moderata samlingspartiet och folkpartiet väl med min motion. Jag kommer därför, herr talman, att i den kommande voteringen stödja denna reservation, vilket jag hoppas alla skall göra som vill att full klarhet skall skapas om att utredningsarbetet inte skall syfta till en gemensam start i gymnasieskolan.

Anf. 113 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! I motion 2738 har jag föreslagit att folkhögskolan skall räknas med i utbudet av gymnasial vuxenutbildning.

I propositionen Gymnasieskola i utveckling talas om ett ökat samarbete mellan gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen (komvux) och arbetsmarknadsutbildningen (AMU). Däremot saknas folkhögskolan i sammanhanget. Man talar om tre olika former av samarbete: samverkan, samplanering och samordning. Folkhögskolan borde ha föreslagits som en samarbetspartner, främst när det gäller samplanering. Det måste ligga i allas intresse att undvika onödiga utbildningsdubblingar. Dessutom är folkhögskolan en resurs, som måste tas till vara.

Ingen utbildningsform i vårt land har så lång erfarenhet av utbildning av vuxna som folkhögskolan. I dag är det minst 5 % av en årskull som väljer att studera två år eller mer vid våra folkhögskolor. En mycket stor del av dessa

får sin gymnasiebehörighet genom sådana studier.

Utskottet har valt en ganska positiv skrivning. Man säger bl. a. att man utgår från att länskolnämnderna inom resp. region vid planeringen av utbildningsutbudet beaktar även folkhögskolorna i former som bedöms lämpliga och ändamålsenliga. Det är min förhoppning att så kommer att ske.

Inom folkhögskolan är man emellertid i dag oroad över att skolformen gång på gång glöms bort i den nuvarande regeringens propositioner. Den nu aktuella propositionen är ett exempel på detta. Propositionen om svenskundervisning för vuxna invandrare är ett annat exempel.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande, utan jag yrkar bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 114 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! I motion 2744 om ändrad benämning på humanistisk linje har mina medmotionärer och jag påtalat att det råder förvirring om innebörden av ordet humanistisk samt uppmärksammat behovet att göra klart vad utbildningen på den humanistiska linjen på gymnasieskolan egentligen innehåller. Detta är enligt min uppfattning tillräckliga skäl för att ändra benämningen humanistisk linje till språkvetenskaplig linje.

Det senare namnet ger besked om att linjen ger den bredaste språkutbildningen i gymnasieskolan, med bl. a. möjlighet till studier av tre moderna språk under tre år samt latin och i vissa fall även grekiska. Linjen utgör den naturliga basen för vidare språkutbildning vid universiteten.

Dessutom skulle det innebära en anpassning till övriga linjebenämningar på gymnasieskolan – naturvetenskaplig, samhällsvetenskaplig och, enligt min uppfattning, språkvetenskaplig linje i stället för humanistisk linje: Det sistnämnda namnet har heller ingen lång tradition, vilket ibland påstås, eftersom det infördes samtidigt med organisationen av den nuvarande gymnasieskolan.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservation nr 8 till utbildningsutskottets betänkande nr 29 om gymnasieskola i utveckling.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (utgångspunkter för ett reformarbete inom gymnasieskolan)

Först biträdde reservation 1 av Per Unckel m. fl. med 82 röster mot 18 för reservation 2 av Björn Samuelson. 205 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 219 röster mot 78 för reservation 1 av Per Unckel m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (riksdagens roll i försöksverksamheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (intagning i gymnasieskolan på höstterminsbetyget i årskurs 9 i grundskolan)

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

*Gymnasieskola i
utveckling*

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 124 för reservation 4 av Kerstin Göthberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (gemensam start i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 112 för reservation 5 av Per Unckel m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (vissa åtgärder i grundskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (gymnasieskolans linjesystem)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 7 av Per Unckel m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (ändrad benämning på humanistisk linje)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Rune Rydén – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (grundkurser, tilläggskurser och temastudier)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 9 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 10 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 13 och 14 (betygssystem)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 11 av Per Unckel m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 12 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 14 (komplettering av betyg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Per Unckel m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (specialämnena)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 13 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 14 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 17 (individuella timplanejämkningar m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels hemställan i reservation 15 av Per Unckel m. fl. i motsvarande del,

dels hemställan i reservation 16 av Linnea Hörlén,
bifölls med acklamation.

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 17 av Björn Samuelson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

*Gymnasieskola i
utveckling*

Mom. 18 och 19 (föreningsmedverkan m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Per Unckel m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (påbyggnadsutbildning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (klassföreståndarskap)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (elevinflytande och föräldramedverkan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (försöksverksamhet med praktik)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 21 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 22 av Linnea Hörlén,
dels reservation 23 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 27 (uttalande om praktikperiodernas längd m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 43 för reservation 24 av Kerstin Göthberg och Larz Johansson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 29 (viss yrkesinriktad utbildning och verkstadsskola)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Kerstin Göthberg och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (lärlingsutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (behörighetsregler för antagning till högskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Linnea Hörlén – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (direktintagning till högskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Företagshypotek m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1983/84:36 om förslag till lag om företagshypotek m. m. (prop. 1983/84:128).

Anf. 115 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag är imponerad och tacksam över att få tala inför denna stora och intresserade samling kammarledamöter.

Lagutskottets betänkande 36 innehåller förslag om ny lag om företagshypotek. Syftet med lagen är att tekniskt förbättra företagsinteckningarna och göra dem mera praktiskt användbara. Vidare innehåller betänkandet förslag om ny möjlighet för en fastighetsägare att avskilja en fastighets industritillhör från fastigheten.

Betänkandet innehåller alltså nyheter, radikala nyheter. I allt väsentligt har emellertid utskottet kunnat bli enigt. Jag skall därför blott kommentera den motion som moderata samlingspartiet väckte vid förra riksmötet och som föranlett reservation 2, som är fogad till betänkandet.

I början av 1970-talet infördes i Sverige en ny ordning för förmånsrätt mellan fordringsägare i händelse av konkurs – en ny lag som ersatte handelsbalkens 17 kap., vilket hade sitt ursprung så långt tillbaka som i 1734 års lag. Den nya prioritetsordningen inplacerade traditionellt lönefordringar i en hög förmånsrättsställning. Man kallar det allmänt för löneprivilegiet. Något år efter införandet av den nya förmånsordningen tillkom i Sverige också ett statligt skydd för lönefordringar – till en början begränsat till tre basbelopp, och sedermera höjt till fem basbelopp.

Under mitten av 1970-talet infördes i Sverige som alla vet en ny arbetsrättslagstiftning, som bl. a. innebar att i lagen om anställningstrygghet arbetsgivarna ålades en längre uppsägningstid för anställda i händelse av nedläggning av rörelsen. Det innebar att företagen fick en ganska betydande ökning av en latent löneskuld, och man började räkna med att företagen sammantaget hade ända upp emot halva årslönesumman som latent löneskuld. Detta innebar i sin tur att företagsinteckningarna, som i lagen hade inplacerats efter lönefordringarna, fick en ur bankernas synpunkt sämre förmånsställning. Bankerna hemställde därför hos regeringen i mitten av 1970-talet om en omreglering av den här frågan. Efter en överraskande kort beredning var också riksdag och regering beredda att omformulera sitt ståndpunktstagande. Det skedde bl. a. mot bakgrund av att staten påtog sig en högre grad av skydd för lönefordringarna. Lönefordringarna gavs alltså en

statlig lönegaranti upp till tolv basbelopp. Det innebar att konkursförvaltare kunde bedriva rörelse under sex månader efter konkursutbrottet. Samtidigt placerades företagsinteckningarna i en mycket framskjuten ställning. Den vidtagna förändringen fick en mycket synlig effekt, nämligen den att den statliga kostnaden för lönegarantin mellan 1975 och 1982 steg med multipeln 33. Det blev alltså 33 gånger dyrare för staten att fylla den statliga lönegarantin än det hade varit. Detta är ett av skälen till att vi moderater menar att det bör företas en översyn av förmånsordningen och inplaceringen av löneprivilegiet.

En annan fråga som delvis har funnit sin lösning i ett rättsfall i högsta domstolen från 1982 gällde det förhållandet att den produktion som förekom i konkursbona, med hjälp av den statliga lönegarantin, ledde till en värdeökning. Det gällde att bestämma vem denna skulle tillfalla – företagsinteckningshavarna eller konkursmassan i stort.

Dessa båda förhållanden tycker vi utgör en utomordentlig anledning till att nu företa en genomgripande översyn av dessa frågor. Därtill kommer att lagutskottet redan tidigare av regeringen hade beställt en översyn av skatteprivilegiets inplacering i förmånsrättsordningen. Vi har i reservation 2 upprepat dessa synpunkter från den moderata partimotionen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservation 2.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 116 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Lagutskottet har tidigare år behandlat praktiskt taget endast lagstiftningsfrågor. För första gången har nu vårt utskott haft till uppgift att bereda frågan om lokalisering av en ny statlig myndighet. Det gäller den föreslagna centralmyndigheten för företagsinteckning, vilken regeringen och lagutskottets majoritet vill förlägga till Malmö, medan arbetsmarknadsutskottet enhälligt uttalat sig för lokalisering till skogslänen. Vi tre reseranter i lagutskottet vill med anledning av arbetsmarknadsutskottets bedömning och väckta motioner lokalisera myndigheten till Sundsvall.

Förslaget om en lag om företagshypotek innebär att företagsinteckningar i framtiden blir rikstäckande, i stället för att som hittills endast omfatta ett företags verksamhet inom ett län. I och med detta är det motiverat med en central inskrivningsmyndighet.

Jag skall i mitt anförande endast behandla lokaliseringsfrågan.

Under utredningsarbetet förutsattes att den nya myndigheten skulle lokaliseras till Stockholmsområdet.

I regeringens lagrådsremiss, som beslöts den 15 september 1983, anförde dåvarande justitieministern angående lokaliseringen:

”Enligt min uppfattning talar både personalpolitiska och statsfinansiella synpunkter för att den centrala inskrivningsmyndigheten anknys till Stockholms tingsrätt. Jag anser därför för egen del att en sådan lösning är den lämpligaste.”

I årets budgetproposition kunde man däremot finna följande uttalande av justitieministern:

”Jag har nyligen i en lagrådsremiss föreslagit att en ny lagstiftning om företagshypotek skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1985. Lagstiftningen förutsätter att en central, ADB-stödd registermyndighet inrättas. Avsikten är att denna skall knytas till Malmö tingsrätt.”

Regeringen hade alltså ändrat sig från september till december i fjol. I och för sig var det glädjande att regeringen funnit det möjligt och lämpligt att förlägga den nya myndigheten utanför Stockholmsområdet. I motion 2193, som jag väckte under den allmänna motionstiden, anknöt jag till detta och yrkade att den centrala inskrivningsmyndigheten – främst av regionalpolitiska skäl – skulle lokaliseras till Sundsvall.

I mitten av mars framlade regeringen sin proposition om företagshypotek, och den lokalisering som anmäls i budgetpropositionen föreslogs i slutprotokollet, med följande synnerligen korta motivering på s. 132 i propositionen:

”I lagrådsremissen angavs att den centrala inskrivningsmyndigheten borde förläggas till Stockholms tingsrätt. Vid en samlad bedömning, där de regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga aspekterna har getts ökad tyngd, har emellertid övervägande skäl befunnits tala för en förläggning till Malmö.”

Med anledning av propositionen väckte nu sex socialdemokratiska ledamöter från Västernorrlands län en motion med krav på lokalisering till Sundsvall.

Lagutskottet lät arbetsmarknadsutskottet yttra sig över lokaliseringen.

Arbetsmarknadsutskottet fastslår i sitt yttrande att regionalpolitikens mål bl. a. är att skapa förutsättningar för en balanserad utveckling i olika delar av landet.

Vad gäller lokalisering av statlig verksamhet påpekar arbetsmarknadsutskottet att det i det regionalpolitiska beslutet 1982 fastställdes att man i första hand skall försöka lokalisera till skogslänen och i andra hand till sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden. Denna prioritering fastslogs av riksdagen senast i april i fjol.

Ett enigt arbetsmarknadsutskott kom till slutsatsen att lokaliseringen av den centrala inskrivningsmyndigheten bör ske i enlighet med dessa prioriteringar, alltså i första hand till skogslänen. Eftersom arbetsmarknadsutskottet måste ses som riksdagens främsta organ i och bedömare av regionalpolitiska frågor, borde det efter detta utskotts eniga och klara uttalande ha varit lätt för lagutskottet att ta ställning för en lokalisering i enlighet med de gällande principerna.

Det anmärkningsvärda är att utskottsmajoriteten i stället tillstyrker regeringens förslag om lokalisering till Malmö, trots att det i propositionen knappast finns någon egentlig motivering för förslaget. Regeringens uttalande i propositionen att den gjort en samlad bedömning, där de regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga aspekterna getts ökad tyngd, borde ju främst tala för en lokalisering till skogslänen, liksom arbetsmarknadsutskottet förordade, och inte till Malmö.

Vi tre reseranter delar helt arbetsmarknadsutskottets bedömning av lokaliseringsfrågan, och vi har funnit starka skäl för att förorda en lokalisering till Sundsvall som föreslagits i de båda nämnda motionerna. För Sundsvall talar regionalpolitiska skäl. Andra talare från Västernorrland kommer senare att ta upp sysselsättningssituationen där.

För lokalisering till Sundsvall talar även de goda förutsättningarna för ett framtida samarbete mellan inskrivningsmyndigheten och patentverkets bolagsbyrå i Sundsvall.

Herr talman! För att bidra till en balanserad utveckling i vårt land måste vi slå vakt om regionalpolitiken och följa fastställda riktlinjer som syftar till att stödja sysselsättningsmässigt svaga delar av vårt land. Regeringens och lagutskottets majoritets förslag om lokalisering av den centrala inskrivningsmyndigheten till Malmö utan att några speciella skäl talar härför, är ett synnerligen anmärkningsvärt avsteg från de fastställda riktlinjerna och strävandena.

Riksdagen bör därför, enligt min uppfattning, lita på arbetsmarknadsutskottets bedömning av lokaliseringsfrågan och rösta för reservation 1 av Stig Olsson, mig själv och Kersti Johansson. Därigenom följs av riksdagen fastställda riktlinjer för lokalisering, och Västernorrlands län får ett synnerligen välkommet tillskott av sysselsättningstillfällen samtidigt som myndigheten förläggs till en ort, nämligen Sundsvall, där den får mycket goda förutsättningar att kunna fullgöra sina uppgifter.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 117 STIG OLSSON (s):

Herr talman! Till lagutskottets betänkande om företagshypotek som vi nu behandlar har jag tillsammans med Martin Olsson och Kersti Johansson fogat en reservation när det gäller lokaliseringen av CIM, den centrala inskrivningsmyndigheten. Reservationen grundar sig på riksdagens tidigare beslut när det gäller regionalpolitik och nyetableringar, att skogslänen i första hand skall komma i fråga och därefter sydöstra Sverige och i tredje hand Sjuhäradsbygden.

Utskottsmajoriteten har inte tagit hänsyn till dessa tidigare riksdagsbeslut. Vår reservation ligger också i linje med arbetsmarknadsutskottets remissvar till lagutskottet som finns som bilaga till detta betänkande.

Även länsstyrelsen i Västernorrlands län och patent- och registreringsverket har med starka skäl förordat att inskrivningsmyndigheten förläggs till Sundsvall.

Herr talman! Med hänvisning till riksdagens tidigare beslut om principerna vid nyetableringar och det yttrande som finns i betänkandet yrkar jag bifall till reservation 1, vilket innebär bifall till bl. a. den socialdemokratiska motionen 2747. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 118 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Det mesta är nu sagt om bakgrunden till lagutskottets betänkande 26. Jag kan därför inskränka mitt anförande till några korta kommentarer.

Jag vill instämma i Nic Grönvalls bifallsyrkande till reservation 2. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande och därmed avslag på reservation 1 om att den centrala inskrivningsmyndigheten skall lokaliseras till Sundsvall.

Förvisso finns det skäl som talar för Sundsvall. Dem behöver inte jag utveckla. Det har herrarna Martin Olsson och Stig Olsson redan skött om.

Egentligen borde riksdagen inte behöva ägna sig åt lokaliseringsfrågor av denna storleksordning. Ett tjugotal tjänster bör inte behöva bli en bricka i det regionalpolitiska spelet. Ursprungligen var tanken att den centrala inskrivningsmyndigheten skulle förläggas till Stockholms tingsrätt. En utredning visade att detta skulle bli det billigaste alternativet.

Regeringen har sedan med beaktande av statsfinansiella, personalmässiga, lokalmässiga, regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska aspekter förordat Malmö.

Utskottsmajoriteten accepterar regeringens bedömning. Vi förutsätter därvid att regeringen känner till riksdagens regionalpolitiska beslut.

Martin Olsson talade om den centrala inskrivningsmyndighetens förutsättningar att sköta uppgiften i Sundsvall. Jag är alldeles övertygad om att detta var riktigt. Men jag är också övertygad om att dessa förutsättningar finns även i Malmö.

Det bakomliggande skälet till en central inskrivningsmyndighet – förslaget om att man skall ha ett rikstäckande företagshypotek – godtas av ett enigt utskott.

Anf. 119 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Det är bara att konstatera att vi många gånger har diskuterat frågan om lokalisering av statlig verksamhet. Principen är den som både Stig Olsson och jag har angett, nämligen att man i första hand skall försöka lokalisera till skogslänen. Det är en viktig princip, och vi får inte göra sådana här avsteg från de regionalpolitiska målen, som riksdagen har fastställt.

Några speciella skäl talar inte för Malmö. Det är uppenbart att utskottsmajoriteten har fått bygga på en massa utöver de mycket kortfattade motiv som anges i propositionen i det här fallet. I verkligheten finns det väl inga sakliga skäl för en lokalisering till Malmö. De sakliga skälen talar för att vi skall följa arbetsmarknadsutskottets påpekande om av riksdagen fastställda principer, dvs. i första hand en lokalisering till skogslänen. Jag är övertygad om att den här myndigheten skulle kunna fungera lika bra där som i Malmö.

Anf. 120 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag tror inte att vi skall gå in på en debatt om de sakliga skälen. Det räcker med att hänvisa till att tyvärr är sysselsättningsläget icke heller i Malmö det som man skulle önska att det hade varit.

Anf. 121 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att arbetsmarknadsutskottet, som noggrant har bedömt frågan, inte med ett ord nämner sysselsättningsläget i Malmö eller Malmöhus län, i sitt rätt noggranna yttrande, som jag ber att få hänvisa till.

Anf. 122 MARTIN SEGERSTEDT (s):

Herr talman! I en motion har vi socialdemokrater i Västernorrlands län föreslagit att den centrala inskrivningsmyndighet som skall inrättas skall förläggas till Sundsvall. Till de övriga skäl för detta som har redovisats här vill jag foga några regionalpolitiska synpunkter.

Sundsvallsområdet präglas av en snabb förändring mot allt större svårigheter på arbetsmarknaden. I denna vecka har vi fått besked om att en företagsnedläggning, som berör ett par hundra personer, kan komma att inträffa inom en mycket snar framtid. På dataområdet, ett arbetsmarknadsområde som är väl företrätt i Sundsvall, ser vi nu en vikande tendens. Detta gäller såväl på den privata sidan som inom den statliga dataverksamheten. Fyra statliga företag i Sundsvall – statens löne- och pensionsverk, televerket, lokala skattemyndigheten och bolagsbyrån – är alla inne i omställningsskedet och rationaliseringar, som kommer att medföra övertalighet av kontorsanställda. F. n. pågår ett projekt, datoriseringens inverkan på statlig arbetsmarknad, där de berörda myndigheterna försöker hitta utvägar för omplaceringar och ny sysselsättning för dem som hotas av arbetslöshet. Bolagsbyrån, som är speciellt intressant i detta sammanhang, eftersom dess verksamhet ligger nära den verksamhet som inskrivningsmyndigheten skall ha, har sedan nyåret tvingats minska sin personalstyrka med 40 personer. Ett mått på svårigheterna på arbetsmarknaden i regionen är att endast två av dessa friställda har fått ett nytt stadigvarande arbete.

Staten har ett speciellt ansvar för utvecklingen, då många av de arbeten som nu är bortrationaliserade eller befinner sig i riskzonen har tillkommit genom utlokaliseringen av statlig verksamhet på 1970-talet. Vi motionärer anser därför att speciella insatser bör göras för att bibehålla de statliga företagens sysselsättningsnivå i Sundsvall. En god början skulle vara att lokalisera den aktuella inskrivningsmyndigheten till Sundsvall.

Jag yrkar därför bifall till reservation 1 i lagutskottets betänkande 36.

Anf. 123 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill med några ord kommentera reservationen nr 2. Nic Grönvall har med stor våltalighet försökt att försvara yrkandena i motion 1590. Trots den skicklighet som Nic Grönvall besitter är det inte möjligt för honom att föra fram den här motionen till ett positivt beslut, vilket helt beror på motionens utformning och förslag. Motionen kan närmast karakteriseras som fel motion vid fel tidpunkt.

När det gäller den s. k. förmånsrättsordningen vid konkurs vill jag peka på att riksdagen redan 1975 beslöt att ge företagsinteckning en förmånligare prioritering än löneprivilegiet och skatteprivilegiet. Avsikten med detta

Torsdagen den
7 juni 1984

*Företagshypotek
m. m.*

förslag var att ge de mindre och medelstora företagen bättre kreditmöjligheter. Bestämmelserna har sedan 1975 haft stor betydelse och fungerar tillfredsställande.

Nu föreslår moderata samlingspartiet i sin motion en ändrad förmånsrättsordning, vars konsekvens säkerligen blir att de mindre och medelstora företagen får försämrade kreditmöjligheter. Detta förslag kan rimligen inte gagna verksamheten och villkoren för de mindre och medelstora företagen. I dagens läge behöver vi i stället anstränga oss för att stimulera till en utbyggnad av näringslivet, till ökad produktion och till flera arbetstillfällen för människorna.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationen nr 2 och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 124 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Med en parafras på Lennart Anderssons sätt att tala skulle jag vilja säga att hans inlägg var fel argument vid fel tillfälle.

Om en statlig kostnad stiger från 25 miljoner till 800 miljoner på sex år, finns det anledning att tänka efter vad som är fel. Om rekonstruktionsansträngningarna i drabbade företag regelmässigt görs efter snarare än före konkursen, har man också anledning att tänka efter vad som är fel.

Det är fel, Lennart Andersson, att påstå att företagen skulle få sämre kreditmöjligheter. Det är däremot riktigt att påstå att staten med den nuvarande ordningen subventionerar bankernas verksamhet. Sanningen, Lennart Andersson, är den att en bank lever på att låna ut pengar till företag, och vad vi talar om är egentligen bara säkerheternas riskvärde. Skulle bankerna nödgas bära högre risk, skulle krediterna bli dyrare.

Staten subventionerar i dag bankverksamhet med 800 miljoner. Jag anser att det är ett mycket gott skäl för att man skall göra en översyn, och en sådan är allt vad vi begär.

Anf. 125 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag måste i denna replik konstatera att Nic Grönvall och moderaterna står helt isolerade bakom den uppfattning som de för fram i sin motion. Bl. a. avstyrker exempelvis Bankföreningen helt denna motion. Vid en sammankomst, som lagutskottet hade i Karlstad med en rad företrädare för olika organisationer, fanns det inte någon som försvarade den här motionens innehåll, utan man tillstyrkte nuvarande ordning. Samtliga bedömde att nu gällande ordning är bättre för de mindre och medelstora företagen.

Anf. 126 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Det är intressant att notera att socialdemokratins företrädare Lennart Andersson så lätt "köper" bankernas argument. Det är självklart att Bankföreningen i Karlstad talar om vilka problem som skulle uppstå, om den gynnade ställning som de nu har inte finge vidmakthållas. Jag trodde att

Lennart Andersson skulle kunna se igenom de rätt ytliga argument som anförs och konstatera att bankerna talar i egen sak.

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

*Företagshypotek
m. m.*

Anf. 127 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill på nytt framhålla att såväl företrädare för kronofogdarna som för företagens olika organisationer avstyrker den här motionen. Från den socialdemokratiska gruppen i utskottet har vi sett till nuvarande situation på arbetsmarknaden i stort, och vi vill inte medverka till att nu på något sätt försämra kreditmöjligheterna för mindre och medelstora företag.

Anf. 128 SIGVARD PERSSON (c):

Herr talman! Den 29 maj hade vi en lång debatt här i kammaren om regionalpolitiken. För min egen del redogjorde jag då för den besvärliga arbetsmarknadssituation vi har i Malmöhus län. Jag hänvisar till protokollet från den debatten.

Det behövs – inte minst för Malmö kommuns del – kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med situationen. Malmö kommun har i dag ca 7 000 arbetslösa. När det gäller offentlig verksamhet inom administration och forskning måste Malmös ställning stärkas. Detta gäller inte minst efter beslutet om avveckling av tandläkarhögskolan.

Herr talman! Det är mot denna bakgrund och med hänsyn till lokalmässiga och administrativa förutsättningar som jag vid utskottsbehandlingen gett mitt stöd för lokalisering till Malmö av den föreslagna centrala inskrivningsmyndigheten för företagsinteckningar. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Anf. 129 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag har ingen motion att hänvisa till, men jag kommer från den kommun som i utskottsbetänkandet och i budgetpropositionen förordas som lokaliseringsort för den nya inskrivningsmyndigheten för företagsinteckningar. Skälet för denna lokalisering anges också i utskottsbetänkandet. Det är en sammanvägning av personalpolitiska, ekonomiska, administrativa, lokalmässiga men också sysselsättningsmässiga och regionala skäl som har varit avgörande för valet av lokaliseringsort.

Efter Martin Olssons inlägg vill jag bara för kammarens protokoll ange tre siffror som belyser sysselsättningsläget på de olika orter som har diskuterats för lokalisering.

Enligt den sista räkningen för april månad av arbetslösheten fanns det i Malmö kommun 6 893 arbetslösa, en arbetslöshet som utgör 4,61 %. Vid samma tidpunkt fanns det i Sundvalls kommun 2 402 arbetslösa, eller 3,93 % arbetslöshet. I Luleå kommun fanns det vid samma tidpunkt 1 512 arbetslösa, eller 3,36 % arbetslöshet.

Om man, som Martin Olsson gör, åberopar sysselsättningsmässiga skäl för en lokalisering till Sundsvall måste samma skäl med samma styrka kunna anges för lokalisering till Malmö av den nya inskrivningsmyndigheten för företagsinteckningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
7 juni 1984

*Företagshypotek
m. m.*

Anf. 130 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag skall inte tynga kammaren med siffror, men jag vill betona att arbetsmarknadsutskottet, som har bedömt denna fråga och lämnat ett enhälligt yttrande, känner väl till sysselsättningsläget i de olika kommunerna. Jag skall inte gå närmare in på det, men jag kan berätta att den aktuella situationen i Sundsvallsområdet, till vilket Timrå kommun får räknas, är sådan att man har stora problem. Det blir i dagarna betydligt värre genom en industrinedläggning som kanske drabbar 500 sysselsatta, och det är mycket.

Jag vidhåller att de principer vi har för regionalpolitiken och för lokalisering av statlig verksamhet skall gälla i detta fall. Man skall alltså söka en lokaliseringsort inom skogslänen i första hand, och när man finner en sådan ort som är lämplig skall man lokalisera verksamheten dit. Några särskilda skäl för att myndigheten skulle fungera bättre i Malmö än på andra ställen har inte företetts. Därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservation nr 1 av Stig Olsson m. fl.

Anf. 131 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta den regionalpolitiska diskussionen så mycket längre, men jag skall för kammaren läsa ett citat från arbetsmarknadsutskottets betänkande som behandlades i den regionalpolitiska diskussionen i förra veckan. I detta betänkande skrev arbetsmarknadsutskottet följande om Malmöhus län:

”Arbetslösheten i länet låg under år 1983 över riksgenomsnittet. Under vissa tider av år 1983 översteg andelen arbetslösa av arbetskraften i Malmö och Landskrona kommuner 7 %. Malmö kommun hade under nämnda år en genomsnittlig arbetslöshet som låg nära 2 % över riksgenomsnittet. Vid mars månads utgång i år var ca 17 000 personer registrerade som kvarstående arbetssökande utan arbete för omedelbar placering vid arbetsförmedlingarna.”

Det borde stå klart för kammaren att arbetslöshetssituationen i Malmöhus län är lika besvärlig som den är i det län som Martin Olsson förordar för lokalisering av den nya inskrivningsmyndigheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 (lokalisering av central inskrivningsmyndighet)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 65 för reservation 1 av Stig Olsson m. fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Karin Ahrland (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men av misstag röstat nej.

Mom. 4 (förmånsrätten för företagsinteckningar)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 79 för reservation 2 av Per-Olof Strindberg m. fl.

12 § Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1983/84:25 om vissa anslag till kyrkliga ändamål (prop. 1983/84:150 delvis).

Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund, m. m.

Anf. 132 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Kulturutskottets betänkande 25 behandlar två områden. Först gäller det bidrag till restaurering av äldre domkyrkor. Det är fråga om domkyrkorna i Skara, Strängnäs, Linköping och Visby – några av våra främsta byggnader från medeltiden. Det är självfallet viktigt att de kan hållas i stånd genom restaureringar. Flera av domkyrkoförsamlingarna är små till invånarantal och har inga möjligheter att själva bekosta dyrbara restaureringar. Det är av riksintresse att de får ekonomiska möjligheter för detta ändamål.

När det gäller Gotland går propositionen och utskottet ett steg längre. Motsvarande anslag har hittills endast utgått för restaurering av domkyrkor. Nu föreslås dessutom att även andra kyrkor i Visby stift än domkyrkan skall kunna få del av det aktuella anslaget. Därmed har Gotlandskyrkorna fått en särställning, som utskottet alltså ställer sig bakom. Tidigare har beslut fattats om att inrätta en s. k. byggnadshytta på Gotland för restaurering av de många medeltida kyrkorna. Jag vill i det sammanhanget peka på de stora ekonomiska svårigheter som församlingarna har på många andra håll i landet, när det gäller dyrbara och nödvändiga kyrkorestaureringar.

Utskottet hänvisar till det arbete som 1982 års kyrkokommitté bedriver. En viktig uppgift för kommittén är att se över den nuvarande och framtida strukturen på lokalplanet. Ett resultat av det arbetet är diskussionsbetänkandet "Församlingen i framtiden" som har rönt ett mycket stort intresse ute i landet. Enligt uppgift har en stor majoritet av de remissvar som avgivits uttalat sig för en frivillig sammanslutning av församlingar i s. k. samfälligheter för att lösa de ekonomiska problemen i framtiden. Ett sådant ekonomiskt problem är just restaureringen av äldre, ofta medeltida kyrkor.

Herr talman! Jag yrkar med hänvisning till det nu sagda bifall till utskottets hemställan i den här delen.

När det gäller bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund föreslog regeringen i budgetpropositionen, att detta skulle utgå med ett belopp av 6,5 milj. kr. för nästa budgetår. Det blev också riksdagens beslut, ett beslut som moderata samlingspartiet deltog i. Detta fattades så sent som den 5 april i år, alltså för två månader sedan.

Vi står fast vid det beslutet. Självfallet är det önskvärt att trossamfunden kan anskaffa lokaler för sin verksamhet. Den erfarenhet jag har av detta är att kommunerna här spelar den viktigaste rollen. I upprättande av olika planer kan kommunen visa sin generositet mot samfunden genom att erbjuda

Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund, m. m.

attraktiva områden för en kyrka. Vid om- och tillbyggnad bör man visa en liknande generös inställning från byggnadsnämnd och övriga organ.

När det så gäller det aktuella förslaget om bidrag till anskaffande av lokaler har vi moderater alltså samma uppfattning nu som för två månader sedan. Vi finner ingen anledning till att nu anslå ytterligare medel än de 6,5 milj. kr. riksdagen anslag vid det tillfället.

I reservationen, som är fogad till betänkandet, anger vi som skäl behovet av besparingar i statsbudgeten. Jag vill också tillägga, att vi har samma inställning, när det gäller anslag till andra organisationers samlingslokaler. Vi måste faktiskt i alla anslagsfrågor ta hänsyn till det stora budgetunderskottet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen, som de moderata utskottsföreträdarna har fogat till betänkandet.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 133 GUNNAR THOLLANDER (s):

Herr talman! När det gäller kulturutskottets betänkande 1983/84:25 kan utskottsmajoriteten helt kort uttrycka sin tillfredsställelse över att det i kompletteringspropositionen har upptagits medel till kyrkliga ändamål. Eftersom det finns en moderatreservation beträffande medelsanvisningen till bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund, skall jag säga några ord om just denna del.

I propositionen föreslås att ytterligare 16 milj. kr. anvisas för nästa budgetår till anskaffande och handikappanpassning av lokaler för trossamfund. Civilministern hänvisar till medelsbehovet samt det behov som föreligger av sysselsättningsskäl. Enligt en beräkning kan dessa 16 milj. kr. ge en ökning av byggnadsvolymen motsvarande ca 60 milj. kr., beroende på att det i detta speciella sammanhang också flyter in medel från annat håll genom frivilligt offrande, som alltid har funnits och som fortfarande finns inom trossamfunden.

Det kan påpekas att Broderskapsrörelsen sedan länge drivit kravet, bl. a. genom motioner, att folkrörelserna, av vilka trossamfunden är en gren, skall få ett rejält handtag i sin betydelsefulla verksamhet. Här har broderskaparna fått lön för sitt arbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i alla delar och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 1 (medelsanvisningen till Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

Sysselsättningska-
pande åtgärder

13 § Sysselsättningskapande åtgärder

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1983/84:30 om sysselsättningskapande åtgärder inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde m. m. (prop. 1983/84:150 delvis).

Anf. 134 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 30 om sysselsättningskapande åtgärder inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde innehåller frågor och ställningstaganden som debatterats här i kammaren ganska nyligen. Jag skall därför fatta mig kort, när jag nu går att beröra innehållet i de reservationer moderata samlingspartiet fogat till betänkandet.

Herr talman! Det torde knappast finnas någon ledamot i kammaren som ännu kan vara okunnig om att vi moderater fr. o. m. läsåret 1985/86 vill införa ett nytt lärlingssystem inom gymnasieskolans ram. Vi har i tidigare debatter utförligt motiverat vårt förslag och redogjort för dess innebörd. Jag skall inte nu på nytt ta upp dessa frågor, utan nöja mig med att hänvisa till vad som tidigare sagts. Bara några ord om varför våra yrkanden återkommer i reservationer även till detta betänkande.

Den försöksverksamhet med lärlingsutbildning som nu pågått under några år visar med all önskvärd tydlighet, att denna typ av utbildning nästan alltid leder till arbete och anställning. Det finns alltså alla skäl att som ett led i ansträngningarna att skapa sysselsättning för ungdomarna satsa på en utbyggnad och förbättring av lärlingsutbildningen i den utformning som föreslås i den moderata motionen 2940.

Det kan kanske synas optimistiskt i överkant att inom kortare tid än en månad efter det att den socialistiska majoriteten i kammaren avslagit våra krav återkomma med samma yrkanden i ärendet. Men, herr talman, vi vet att vi har rätt, och vi vet också att om droppen får falla tillräckligt länge och ofta så urholkas till slut stenen.

För ett par år sedan kunde socialdemokraterna inte tänka sig någon lärlingsutbildning över huvud taget. Efter ett långt och tröget arbete från oss moderater, centerpartiet och folkpartiet är socialdemokraterna i dag redo att införa lärlingsutbildning som komplement till annan gymnasial yrkesutbildning.

Trägen vinner, herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 4.

Torsdagen den
7 juni 1984

*Sysselsättnings-
skapande åtgärder*

I propositionen föreslås att det rekryteringsbidrag om 5 000 kr. per nyinrättad lärlingsplats, som riksdagen beslutat skall utgå under innevarande budgetår, skall utgå även för budgetåret 1984/85. Vi ansluter oss till detta förslag, men hävdar att detta belopp inte är tillräckligt för att öka inslaget av lärlingsutbildning.

Mer hämmande är majoritetens uppfattning att lärlingsutbildningen endast skall ses som ett komplement till annan gymnasial yrkesutbildning. Först när den reguljära gymnasiala lärlingsutbildningen anses vara likvärdig med övrig gymnasial utbildning och utgör ett alternativ till linjer och specialkurser i gymnasieskolan kommer den att locka elever och företag att engagera sig. Rimligtvis bör också statsbidrag även fortsättningsvis utgå till nuvarande slag av färdigutbildning inom lärlingsutbildningen. Jag yrkar därför bifall till reservationerna 1 och 3.

Beträffande propositionens förslag om ökade vuxenutbildningsinsatser för arbetslösa finner vi det inte lämpligt att utvidga ordinarie vuxenutbildning på det i propositionen angivna sättet. I stället bör man inom de ekonomiska ramarna för arbetsmarknadsåtgärder upphandla den utbildning som av arbetsmarknadsskäl behövs. Man kan därvid, om man så önskar, anlita den kommunala vuxenutbildningen och folkhögskolan genom att upphandla utbildning där. Alternativt kan andra utbildningsanordnare bli aktuella. Jag yrkar bifall till reservation 6.

Slutligen, herr talman, några ord om studiefinansieringen inom forskarutbildningen. Vi anser att utbildningsbidragen inom forskarutbildningen successivt bör omvandlas till doktorandtjänster. Doktorandtjänster ger en bättre försörjning för de studerande och berättigar till fullgott socialförsäkringsskydd. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna, att de medel som propositionen anvisar för en höjning av utbildningsbidragen i stället skall användas till att öka antalet doktorandtjänster.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall också till reservation 9.

Anf. 135 INGER JOSEFSSON (c):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas bl. a. en motion från centerpartiet, nr 2934, där vi tar upp lärlingsutbildning och breddutbildning i datateknik för vuxna. Jag skall bara helt kort tala något om dessa båda frågor. Det var inte så länge sedan vi diskuterade lärlingsutbildningen här i kammaren, och jag skall därför bara påminna om hur vi ser på denna.

Det var som bekant efter ett centerinitiativ som lärlingsutbildningen infördes på försök. Centerpartiet anser att lärlingsutbildningen är en utbildningsform som är likvärdig med övrig gymnasial utbildning. Det har vi hävdad i åtskilliga motioner och debatter. Lärlingsutbildningen bör därför vara ett alternativ till linjer och specialkurser i gymnasieskolan om eleverna så önskar.

Vi har fört ut opponerat oss emot att statsbidraget tas bort för det tredje året, det s. k. färdigutbildningsåret, och vi vidhåller att det bör införas igen.

Vi kräver också ett statsbidragssystem som är så konstruerat att bidrag utgår till lärlingslöner. Även andra kostnader bör beaktas, som kostnader för

material, för handledning och för utvecklings- och försöksverksamhet.

De här förslagen skulle nog – om de går igenom – mer stimulera till att det blir fler platser i gymnasial lärlingsutbildning än det tillfälliga rekryteringsstödet gör.

I den centermotion som behandlas i detta betänkande tar vi också upp frågan om breddutbildning i datateknik för vuxna – speciellt för dem som formellt sett inte har så lång utbildning. Vi hälsar regeringsförslaget med tillfredsställelse. Jag hade själv en motion till förra årets riksmöte där jag påpekade vikten av en bred datautbildning, speciellt för kvinnor. Det är naturligtvis viktigt att såväl kvinnor som män får sådan breddutbildning.

Det är angeläget att vi förebygger växande kunskapsklyftor mellan generationerna och mellan olika yrkeskategorier. Speciellt viktigt är det att alla – oavsett ålder – får samhällskunskap om datoriseringens effekter.

I centerpartiet anser vi att studieförbunden bör ha särskilt goda förutsättningar att ge en sådan breddutbildning. I studieförbunden har man goda – ofta personliga – kontakter med stora grupper av människor, och man har alltså många möjligheter att stimulera människor att delta i sådana utbildningar. Det är därför angeläget att studieförbunden ges ekonomiska förutsättningar att erbjuda datautbildning för vuxna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 8.

Anf. 136 LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Kammaren har redan vid flera tillfällen diskuterat vilka vägar som är framkomliga när det gäller att ge meningsfull sysselsättning åt unga människor, i synnerhet nu, då de så lätt riskerar att drabbas av arbetslöshet. Jag vill därför för folkpartiets del endast hänvisa till tidigare ställningstaganden.

Det råder ju politisk enighet, kan man säga, om att så långt möjligt ge ungdomarna tillfälle till utbildning – inte minst därför att det visat sig att utbildning är en värdefull faktor när man söker arbete. Ju bättre utbildning man har, desto lättare är det att få ett jobb.

Det gäller emellertid att ge så stort utrymme som möjligt åt individuella önskemål i fråga om utbildningsgång. Därför är det värdefullt, att också lärlingsutbildningen får bli ett verkligt alternativ för ungdomar som helst vill gå den vägen. Det är ju inte heller svårt att förstå att denna utbildningsgång utnyttjas av ungdomar, då det visat sig att utsikterna till fast anställning efter fullbordad lärlingsutbildning är mycket goda, faktiskt bättre än för någon annan utbildningsväg. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Också folkhögskolorna har möjligheter att göra en insats för arbetslös ungdom. Vi har med tillfredsställelse noterat förslaget att öka resurserna för detta ändamål. I reservation nr 7 har vi från folkpartiets sida dock uttalat oss för en mera flexibel användning av dessa pengar, och jag yrkar härmed bifall till den reservationen.

Från folkpartiets sida är vi också angelägna att främja forskningen och forskarrekruteringen. I anslutning till dagens utskottsbetänkande har vi

Torsdagen den
7 juni 1984

*Sysselsättnings-
skapande åtgärder*

reserverat oss för en höjning av utbildningsbidraget till forskarstuderande, bl. a. i rekryteringsfrämjande syfte. Jag yrkar därför bifall också till reservation nr 10.

Anf. 137 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! I kompletteringspropositionen föreslås bl. a. från utbildningsdepartementet att ytterligare bidrag skall utbetalas till företag för att förmå dem att inrätta ytterligare lärlingsplatser. Vilka är motiven för ett sådant förslag? Jag hittar inte något som underbygger förslaget i propositionstexten, tvärtom! Vad det är fråga om är att fjäska för företag för att de skall besätta det antal lärlingsplatser som riksdagen beslutat om.

Och det här kostar pengar. 5 milj. kr. skall pytsas ut till företag som tack för deras välvilja att utbilda arbetskraft som de har egen användning för. Man kan också se det så här: Man ökar kostnaderna för lärlingsutbildningen med i runda tal 900 kr. per årselevplats. Det är alltså summan som man lägger på utbildningskostnaden för lärlingsutbildningen, och dessa ytterligare 5 milj. kr. tas ur det anslag till gymnasieskolan som riksdagen för någon vecka sedan beslutat om. Det märkliga i sammanhanget är, att det tydligen finns ett visst överskott i detta anslag till gymnasieskolan.

Jag frågade i samband med debatten om gymnasieskoleanslaget, hur stor reserven är. Jag kanske kan få ett svar på den frågan nu. Jag ställer frågan mot bakgrund av att i samband med betänkandet och anslaget till gymnasieskolan avslogs bl. a. yrkande om anslag till kommunerna om 9 milj. kr. för vårdutbildning. De pengarna har tydligen inte utskottsmajoriteten, men 5 milj. kr. kan ni ta ur gymnasieanslaget till företagsallmosor.

Herr talman! Vi kan inte från vpk:s sida biträda ett sådan lättsinnigt hanterande av allmänna medel. Jag ber att få yrka bifall till reservation 5 i detta betänkande.

Eftersom detta är sista utbildningspolitiska debatten under denna session hade jag tänkt dra en Värmlands-historia. Men vi har inte så roliga historier att de handlar om kompletteringspropositioner.

Anf. 138 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Så sent som den 17 maj debatterade och beslutade kammaren om principerna för en av tre huvudfrågor som nu tas upp i utbildningsutskottets betänkande nr 30, nämligen lärlingsutbildningen. Reservationerna 1-4 är i stort sett likalydande med några av de reservationer som fanns i betänkande nr 19.

Utskottsmajoritetens syn på lärlingsutbildningen i förhållande till övrig gymnasieutbildning, statsbidragssystemet för lärlingsutbildning samt förslaget om ett nytt lärlingssystem skiljer sig från oppositionens. Det kan nog inte en ny debattomgång efter så kort tid ändra på, så jag avstår från att gå i polemik med de borgerliga företrädarna i denna fråga. Jag yrkar avslag på reservationerna 1-4.

Vpk har en invändning i sak mot att rekryteringsbidrag skall utgå till kommunerna även budgetåret 1984/85 för platser i gymnasial lärlingsutbild-

ning. Till detta vill jag bara kort säga att det handlar om att stimulera utnyttjande av de platser som faktiskt inrättats. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 5.

Beträffande vuxenutbildning så har riksdagen tidigare i vår beslutat om ökade ramar inom den kommunala vuxenutbildningen och grundutbildningen för vuxna, samt inom folkhögskolan. Det är viktigt att staten använder sina resurser på ett flexibelt obyråkratiskt sätt. Motivet är uppenbart: Att nå så många som möjligt med en utbildning av hög kvalitet. Det kan även innebära en lägre kostnad för staten.

I betänkande nr 30 har utbildningsutskottets majoritet beskrivit hur detta kan gå till när det gäller arbetsmarknadsutbildning resp. vuxenutbildning. Moderaterna vill inte gå med på en ökning av ramarna inom komvux, grundvux och folkhögskolan av arbetsmarknadsskäl. Utskottets majoritet tycker att det behövs för att tillgodose behovet av utbildning för de arbetslösa, de kortutbildade och de som i övrigt har en osäker inställning på arbetsmarknaden. Därutöver har jag med anledning av reservationerna bara en stilla undran om hur man egentligen skall kunna göra en så skarp åtskillnad mellan motiven för vuxenutbildning resp. arbetsmarknadsutbildning? Jag yrkar avslag på reservation nr 6.

Folkhögskolekurserna för arbetslös ungdom bör vara fler och längre, säger folkpartiet i reservation nr 7. Det skall finansieras genom att det särskilda statsbidrag på 25 000 kr. som hittills har gått till folkhögskolorna för anordnande av sådana kurser dras in. Jag har förstått att folkhögskolorna faktiskt behöver detta tillskott på 25 000 kr. eftersom det kostar extra att anordna kurserna. Utskottets majoritet vill inte heller nu ändra på omfattningen av kurserna. Folkhögskolorna måste få chans till en rimlig planering. Jag yrkar alltså avslag på reservation 7.

Också Min kommentar till reservation nr 8 av Kerstin Göthberg och Larz Johansson kan bli kort. Regeringen bereder f. n. frågan om en särskild utbildningsinsats i datateknik för kortutbildade. Något särskilt uttalande från riksdagen om studieförbundens insatser är varken brukligt eller i det här fallet nödvändigt. Studieförbunden skall delta i kommande breddutbildning i data såsom de tidigare gjort. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 8.

Till sist: Vi har i utbildningsutskottet något olika uppfattningar om utformningen av studiefinansieringen inom forskarutbildningen. Det är naturligtvis i grunden en fråga om hur stora resurser man totalt anser sig ha till detta. Därefter avgör man hur fördelningen skall ske – i det här fallet mellan utbildningsbidrag och doktorandtjänster. Båda dessa finansieringsformer för forskarstuderande torde behövas inom en överskådlig framtid. Utskottet anser det därför skäligt att utbildningsbidragen höjs, och vi upplyser i betänkandet också om att högskolestyrelserna redan i dag i viss utsträckning kan använda medel anvisade för utbildningsbidrag till att inrätta doktorandtjänster.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna 9 och 10 och bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 30. Och jag har en känsla av att mina

kommentarer har tillfredsställt oppositionens företrädare, så att replikskifte blir praktiskt taget överflödigt.

Anf. 139 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Till Margot Wallström vill jag säga: Nej, dina svar är inte tillfredsställande. Det är inte till kommunerna som dessa pengar skall gå, utan de går till syvende og sidst till företagen – det står i propositionen. Men det står ingenting i propositionen som motiverar varför dessa pengar skall betalas ut.

Anf. 140 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Det motsatsförhållande som anges i vpk-reservationen är i alla fall delvis konstruerat. Lärlingsutbildningen skall ju komma ungdomarna till godo. Vi har i utbildningsutskottet konstaterat att lärlingsutbildningen är en reguljär del av gymnasieutbildningen och skall ses som ett komplement till det reguljära utbudet av studievägar.

Anf. 141 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! I fjol – när vi hade detta stimulansbidrag – besattes ändå inte alla platser inom den gymnasiala lärlingsutbildningen.

Vi talar nu inte om kopplingen mellan den gymnasiala lärlingsutbildningen och den vanliga gymnasieutbildningen. Och för resten sägs det att den gymnasiala lärlingsutbildningen egentligen skall vara ett komplement till de vanliga gymnasiekurserna.

Så är det, Margot Wallström.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (lärlingsutbildning som alternativ till annan utbildning i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 143 för reservation 1 av Kerstin Göthberg m. fl.

Mom. 2 (framtida statsbidragssystem för lärlingsutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Kerstin Göthberg och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (färdigutbildning inom lärlingsutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Kerstin Göthberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (förslag om nytt lärlingssystem fr. o. m. läsåret 1985/86)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 och 6 (rekryteringsbidrag budgetåret 1984/85 för platser i gymnasial lärlingsutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 och 10 (ansvaret för vissa ökade vuxenutbildningsinsatser för arbetslösa m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 och 9 (kurser vid folkhögskola för arbetslös ungdom)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Linnea Hörlén – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (inriktningen av datautbildning för vuxna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Kerstin Göthberg och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (studiefinansieringen inom forskarutbildningen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 9 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 10 av Linnea Hörlén,
bifölls med acklamation.

14 § Jordbruksprisregleringen, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1983/84:37 om vissa frågor rörande jordbruksprisregleringen, m. m. (prop. 1983/84:191).

Anf. 142 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande nr 37 behandlar regeringens proposition om jordbruksprisregleringen och tar upp en rad frågor som har med prisregleringen att göra. Dessutom behandlas finansieringen av den statliga rådgivningen till jordbruket och utsädeskontrollens organisation. Därtill behandlas ett antal motioner som väckts i ämnet.

I stort sett är vi överens i prisregleringsfrågorna, men på några punkter har vi funnit anledning att reservera oss.

En av dessa är den statliga rådgivningen till jordbruket. Vi anser det felaktigt att staten skjuter över en del av kostnaderna på jordbruket genom förslaget att 10 milj. kr. skall tas ut i avgifter. Man säger ofta att man vill stödja de svaga jordbrukarna, de som har stora skulder och andra problem. Nu kommer det att bli de som drabbas hårdast om uttaget av den här avgiften kommer till stånd. Det blir alltså de jordbrukare som har det sämst ställt som kommer att få svårast att klara det, eftersom det är de som i första hand skulle behöva rådgivningen. Även för lantbruksnämnderna kommer det att bli

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

*Jordbruksprisreg-
leringen, m. m.*

Torsdagen den
7 juni 1984.

*Jordbruksprisreg-
leringen, m. m.*

svårt. De kommer, kort uttryckt, att få ett elände med att få in avgifterna.

Jag yrkar med detta bifall till reservationerna 2 och 3.

Regeringen har vidare föreslagit en förändrad organisation av utsädeskontrollen. Utskottet har ändrat något på förslaget, så att statsplombering föreslås få ske i Örebro och Linköping också fortsättningsvis. Utskottet är alltså enigt när det gäller organisationen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Regeringen har dock föreslagit att man skall sänka bidraget till utsädeskontrollen. Det är inte särskilt klokt att göra det i en situation när en omorganisation skall göras, vilket gör att verksamheten förmodligen kommer att kosta mer detta år. Från centerpartiet har vi reserverat oss och föreslagit att 4,5 milj. kr. skall anvisas i stället för 2 milj. kr.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 7.

Staten skall nu frånträda sitt engagemang i Norrvikens trädgårdar. En överföring till en stiftelse skall ske.

Vi har tyckt att det är litet snabbt agerat att så här dra sig ur. Vi har därför föreslagit att staten skall ha kvar sin insyn och ha kvar en styrelserepresentant en tid. Jag yrkar härmed bifall till reservation 8.

Vi har också reserverat oss när det gäller satsning på jord- och skogsbruk, men i dessa frågor har jag ju pläderat tidigare här i dag under debatten om forskningspropositionen. Jag avstår därför från pläderyng och yrkar endast bifall till reservationen i fråga.

Vi har också ett särskilt yttrande där vi har tagit upp sockerproduktionens omfattning. Livsmedelskommittén har ju detta på sitt uppdrag, och vi har därför inte reserverat oss. Vi har emellertid funnit anledning att tala om vad vi tycker, eftersom industrihandelsministern har åkt runt i Europa och talat om att man är beredd att ta in betydligt mer socker i Sverige än vad vi tycker är riktigt. Detta har vi skrivit i ett särskilt yttrande.

Moderater och folkpartister vill skära ner på matsubventionerna. Det tycker vi inte är särskilt förnuftigt. Vi tycker att detta är ett mycket bra sätt att fördela pengar till barnfamiljerna. Det är också ur jordbrukets synpunkt positivt.

Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3, 7, 8 och 9 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 143 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande om prisregleringsfrågor berör utöver finansieringen av jordbruksprisregleringen också vissa andra frågor. Härvid har avgiftsfinansieringen av den statliga rådgivningen tilldragit sig ett visst intresse, liksom frågan om utsädeskontrollen. Jag vill med hänsyn till den sena timmen endast kort beröra de frågor där moderata samlingspartiets företrädare i utskottet haft avvikande mening.

En förhandlingsuppgörelse beträffande avgiftsfinansieringen av statens rådgivning har träffats med jordbrukets företrädare. Så till vida har vi ingen anledning att ha någon avgörande invändning. Anledningen till att vi ändå har skrivit en reservation är den korta tid som kommer att stå lantbruks-

nämnderna till buds då man nu introducerar en helt ny princip.

Förslaget om ökad avgiftsfinansiering med 10 milj. kr. innebär en viktig principiell förändring av lantbruksnämndernas verksamhet och rådgivning. Detta ställer delvis nya krav på verksamhetens inriktning och på marknadsföringen. Naturligtvis medför detta i så fall omställningsproblem i olika avseenden, dels för nämndernas personal, dels för jordbrukarna, som sedan länge kostnadsfritt fått rådgivning av konsulenterna.

Vi anser att en besparing genom ökad individuell avgiftsfinansiering på sikt är en nödvändig åtgärd för att nå en total besparingseffekt för vårt lands statsbudget. Vi är medvetna om svårigheterna för nämnderna att med kort varsel kunna ta in betydande belopp avgiftsvägen. Det krävs dels tid för förberedelser och för viss ändring av nämndernas verksamhet, dels tillväjning för jordbrukarna till den nya ordningen. Även om det på sikt är möjligt att få in avgifter i föreslagen utsträckning, är risken stor att det inte lyckas under det första året.

I avsnittet om prisregleringsåtgärder på jordbrukets område har vi moderater fullföljt yrkandet i vår partimotion beträffande livsmedelssubventionernas storlek. Vi framför således återigen uppfattningen att subventioneringen borde minskas med ytterligare 185 milj. kr. i förhållande till regeringens i december framlagda förslag. Det kan synas som en obetydlig minskning jämfört med de stora belopp det här handlar om. Anledningen till att vi en partimotion framfört kravet är att detta är en väsentlig del av det budgetalternativ moderata samlingspartiet har till regeringens budgetproposition.

Vi har tidigare hävdat att det efter en nedskärning i den storleksordning som nu är genomförd borde göras en utvärdering. På så sätt skulle större kunskap kunna vinnas beträffande subventionsminskningens effekter med avseende på konsumenternas produktval. Samtidigt skulle också upplysningar kunna erhållas om effekterna beträffande avsättningsutrymmet för livsmedelsråvaror.

Då vi inte vunnit gehör för detta yrkande, har vi nu i stället valt att presentera en plan för avveckling av den återstående delen av livsmedelssubventioneringen. Vi anser att effekterna för både producenter och konsument kommer att bli mindre kännbara om avvecklingen utsträcks över en tioårsperiod. Genom att en avvecklingsplan bestäms görs avvecklingen också bekant för alla berörda parter, som kan planera härefter.

Herr talman! Vi har i ett särskilt yttrande något utvecklat vår syn på den svenska sockerbetsodlingen. Då någon av de moderata ledamöterna senare på talarlistan kommer att beröra detta yttrande, vill jag begränsa mig till att uttrycka stöd för den uppfattning vi under senare år motionsvis stått för, nämligen att en minskning av sockerbetsarealen just nu, under pågående arbete i livsmedelskommittén, inte är särskilt väl underbyggd. Livsmedelskommittén kommer förhoppningsvis under hösten att ha synpunkter på den svenska sockerkonsumtionen. Att man skulle föregripa detta betänkande med en minskning av arealen, som inte enbart är betingad av ökade hektarskördar utan tyvärr också av funderingar på ökad import, är vi

emellertid inte beredda att stödja. Sockernäringskommitténs arbete ger lika litet stöd för en sådan nedskärning.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Anf. 144 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! I detta jordbruksutskottets betänkande behandlas regeringsförslag om användning av införselavgiftsmedel på jordbrukets område och behovet av rörliga krediter för olika ändamål inom jordbruksprisregleringen, anslagsfrågor rörande bl. a. skördeskadeskyddet, växtförädlingen, djurens hälso- och sjukvård samt Norrvikens trädgårdar. Vidare behandlas den statliga rådgivningen till jordbruket och statens utsädeskontroll.

Det är med stor tillfredsställelse jag kan notera att jordbruksutskottet beträffande den sistnämnda frågan yrkar avslag på regeringsförslaget att dra in plomberingsrättigheterna för de nuvarande frökontrollanstalterna i Linköping och Örebro. Det är i enlighet med motionskrav från bl. a. folkpartiet.

Redan i februari månad uppmärksammade jag intentionerna från regeringens sida i detta avseende genom att ställa en fråga till jordbruksministern. På den frågan fick jag ett tämligen negativt svar. Det understryks av att jordbruksministerns förslag sedermera blev att förut nämnda plomberingsrätt vid utsädeskontroll skulle upphöra för Linköpings och Örebros del.

Jordbruksutskottet har tagit ett beslut som i varje fall delvis tillgodoser folkpartiets önskemål. Dessa sammanfaller med önskemål framförda från odlarna i Östergötland och från frökontrollanstalten i Linköping resp. Örebro. Säkerligen är det också till fördel för utsädesköparna, liksom för trädgårdsodlare och andra vilka tar frökontrollanstaltens tjänster och kunnande i anspråk.

Jordbruksutskottets beslut gäller organisationsformerna. Personligen hade jag gärna sett att även den hittillsvarande tekniken vid frökontrollen fått vara tillämplig även i fortsättningen. Den nu föreslagna tekniken, med godkännande av utsädet sedan det blivit nedmyllat, förefaller inte helt säker och trygg. Jag har dock inte funnit anledning till någon reservation på denna punkt. Tekniken kan ju ha som positiv effekt att frökontrollverksamheten inte blir så säsongarbetsbetonad som f. n.

Jag yrkar bifall till reservation 1. Den gäller regeringens förslag att i ökad utsträckning ta ut avgifter från de yrkesutövare inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsodling vilka söker rådgivning hos lantbruksnämnderna. Det kan finnas anledning att ta ut avgifter vid myndighetsutövning, men den tekniken måste användas med eftertanke. För passutlämning, körkortutfärdande och många andra myndighetstjänster går det utmärkt att ta ut avgifter. Rådgivningen från lantbruksnämnderna till bönder, skogsbrukare och trädgårdsodlare är av en annan karaktär. I ett trängt lönsamhetsläge blir det säkert inte särskilt angeläget att lägga ut pengar på kontakter med lantbruksnämnden för rådgivning. Förslaget från regeringen innebär en viktig principiell förändring av lantbruksnämndernas verksamhet och rådgivning.

Från folkpartiets sida har vi accepterat s. k. miljöavgifter på gödsel- och

bekämpningsmedel. Vi tog beslut i riksdagen senast i måndags kväll om detta. Samtidigt har vi hävdad att sådana avgifter skall återgå till forskning och rådgivning inom jordbruksnäringarna. Vårt motionskrav i detta avseende fick vi gehör för i måndagens riksdagsbeslut. Med utgångspunkt i detta förhållande anser vi att avgiftsfinansieringen vid rådgivningen från lantbruksnämnderna bör kunna anstå. Medel kan tillföras lantbruksnämndernas verksamhet med de här nämnda avgifterna. Av den anledningen yrkar jag bifall till reservation 3.

I reservation 5 vidhåller folkpartiet sin inställning att det finns bättre sätt att stödja barnfamiljerna än att ge en allmän livsmedelssubvention. Av denna anledning anser vi att det bör ske en successiv neddragning av livsmedelssubventionerna. Jag vill i detta sammanhang understryka att folkpartiets förslag till familjepolitisk reform delvis skulle finansieras av omfördelade livsmedelssubventioner. Jag yrkar bifall till reservation 5.

I detta betänkande behandlas också en motion om förstärkning av exportsatsning av högförädlade livsmedel. I denna motion föreslår jag tillsammans med ledamöter från centerpartiet och moderata samlingspartiet att regeringen via jordbruksnämnden tar ett ansvar för ökade insatser härvidlag.

Behovet av långsiktig planering i samband med internationell marknadsföring kan inte nog betonas. Exportrådets livsmedelssekretariat måste härvidlag kunna planera med minst samma framförhållning som industrin i sin exportsatsning. På samma sätt som utrikesdepartementet tar totalansvar för exportfrämjandet i sin helhet, är det naturligt, anser jag, att jordbruksdepartementet tar ett särskilt delansvar för exportfrämjandet inom livsmedelsområdet. Min motion har inte fått det stöd jag hade anledning att förvänta. Jag har dock nöjt mig med vad som sägs i utskottets betänkande och det särskilda yttrande som jag avgett. Livsmedelskommittén kommer i höst att lägga fram sin utredning. Det finns anledning att följa frågans behandling där och eventuellt återkomma senare.

Anf. 145 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Vi har från vårt parti under lång tid fört fram hård kritik mot momsens på mat, som i sin konstruktion som regressiv skatt drabbar dem hårdast som har den minsta disponibla inkomsten, dvs. låginkomsttagare, barnfamiljer, pensionärer och handikappade. Vi har också sagt att vi, om riksdagen inte är beredd att slopa matmomsen, kan godta att hela effekten av skatten på matpriserna, eller delar därav, kompenseras genom livsmedelssubventioner.

Vårt parti kan aldrig acceptera åtgärder som sänkning av matsubventioner, samtidigt som mångmiljardbelopp årligen undandras beskattning. Vi hävdar att det ur fördelningspolitisk synpunkt – om man säger sig värna om de sämst ställda i samhället – finns andra källor att stärka det finansiella läget än att ta bort matsubventioner.

Till det betänkande som vi nu behandlar har fogats tre reservationer om matsubventionerna. Vi har en där vi yrkar på att matsubventionerna

Torsdagen den
7 juni 1984

*Jordbruksprisreg-
leringen, m. m.*

återställs till den nivå som rådde före den 1 december 1983. Det var i samband med den s. k. momsutjämningsåtgärden som livsmedelssubventionerna höjdes för att lindra verkningarna för utsatta grupper av den företagna höjningen av mervärdesskatten. Vid den höjningen av matsubventionerna finansierades detta fullt ut med en höjning av tobaksskatten. Vi har därför aldrig kunnat acceptera att regeringen beslutade att ta bort livsmedelssubventionerna på kött, fläsk och ost. Jag vill därför yrka bifall till reservation 6.

Som vanligt vill moderaterna och folkpartiet sänka subventionerna ytterligare. Moderaterna räknar nu ifrån den sänkning som regeringen gjorde. Därför hamnar nu deras krav på 185 miljoner mindre i subventioner. Folkpartiet är, som det heter i reservationen, berett att gå längre än moderaterna och vill sänka med hela miljarden. Det är bara att konstatera att folkpartiet nu leder deras inbördes tävlan om vem som vill sänka subventionerna mest. Jag yrkar avslag på deras reservationer.

I betänkandet behandlas också en motion av Per Israelsson m. fl., som berör åtgärder för avveckling av de s. k. djurfabriken. Ända till för några årtionden sedan fanns ett samband mellan djurhållningen och dennas foderbas. Det innebar att animalieproduktionen i form av djuruppfödning var anknuten till jordbruket. Sådan produktion förekommer givetvis fortfarande, men också andra produktionsformer har etablerats, främst för mindre djur, där sådana hålls tätt samlade på en liten yta i s. k. djurfabriker. Genom koncentrationen av många djur till en liten yta under helt och hållet artificiella förhållanden kan vissa teknisk-ekonomiska fördelar vinnas. Men att koncentrera produktionen av kött och ägg till dylika djurfabriker har också nackdelar. Motionärerna anser att dessa nackdelar är så vägande, att djurfabriken bör avvecklas i sin nuvarande form.

Vi har inte i utskottet reserverat oss till förmån för denna motion, eftersom vi vill avvakta vad den pågående utredningen eventuellt har att säga om utvecklingen på detta område. Självfallet kommer vi att återkomma med förslag, om vi anser det vara påkallat.

I den proposition som behandlas i betänkandet föreslås en ökad avgiftsfinansiering inom lantbruksnämndernas verksamhet. Enligt det förslag som lades fram av kommittén för överläggningar om jordbruksprisregleringen skulle 10 milj. kr. av kostnaderna för den statliga rådgivningen till jordbruket avlastas statsbudgeten genom ökad individuell avgiftsfinansiering. Eftersom detta förslag lagts fram i samförstånd med lantbrukarnas förhandlingsdelegation, yrkar inte vi någon ändring av detta. Men vissa frågeställningar finns som man enligt vår mening måste följa med uppmärksamhet.

Först vill jag säga att man rent allmänt måste ställa sig tveksam till en fortsatt minskning av personalen på lantbruksnämnderna. Nämnderna har fått ökade arbetsuppgifter, och områden som gäller miljö- och naturhänsyn, arbetsmiljöfrågor och kulturminnesvård får allt större betydelse. En ökad individuell avgiftsfinansiering kan också medföra för jordbruksnäringen icke önskvärda konsekvenser. Först och främst torde det väl vara så att det är jordbrukare som har problem, t. ex. ekonomiska, som söker rådgivning hos nämnderna. En kostsam avgift i ett sådant sammanhang kan inte vara till

hjälp för dessa jordbrukare. Tvärtom kan det ju bli tuvan som stjälpel lasset.

Vi ser också en risk för, om den allmänna rådgivningen – vi förutsätter då en neutral sådan – blir kostsam för jordbrukaren, att den kommersiella rådgivningen, som ofta är helt gratis, får ett ännu större inflytande på jordbruksnäringen. Enligt vår mening är inte en sådan utveckling acceptabel. Nu säger utskottet i anledning av vår motion att man utgår från "att man från lantbruksverkets sida med uppmärksamhet följer utvecklingen på hithörande område". Det kommer vi också att göra, och finner vi anledning så återkommer vi till denna fråga.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att vi har accepterat en ävgift på gödsel- och bekämpningsmedel och att vi då framförde att inkomsterna därav bör kunna användas bl. a. till rådgivning. Det förslaget har också riksdagen i veckan ställt sig bakom. Det finns alltså medel att tillgå, om det visar sig att en ökad avgiftsfinansiering skulle medföra negativa konsekvenser för jordbruket.

I propositionen togs även frågan om utsädeskontrollens framtida organisation upp. I en motion av Per Israelsson och Nils Berndtson föreslogs att frökontrollanstalterna i Linköping och Örebro skulle få behålla sin nu gällande rätt till statsplombering av utsäde. Motionärerna kan här glädja sig åt att ha fått gehör för sitt förslag i utskottet.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 146 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Ett betänkande om vissa frågor rörande jordbruksprisregleringen, det kan man väl snabbt klara av – det låter som något regelverk som man snabbt klubbar igenom. Ja visst, om det beror på mig, kan vi snabbt anta utskottets förslag.

Men riksdagens ledamöter bör kanske ändå en liten stund besinna att detta betänkande gäller villkoren för produktionen av vår dagliga föda – utan den lever vi dåligt.

Det gäller anslag från statens budget till livsmedelssubventioner på mjölk, till lantbruksnämnder, till skördeskadeskydd, till djurhälsovård, till växtförädling m. m. på sammanlagt 3 237 milj. kr.

Vår jordbrukspolitik, våra livsmedelspriser och våra överskott på jordbruksprodukter är i dag heta debattämnen inte bara bland experter utan också i tidningsspalter och bland jordbrukare och konsumenter.

Man kritiserar och ifrågasätter vårt prisregleringssystem. En livsmedelspolitisk utredning arbetar f. n. under högtryck för att fram till en ny avtalsperiod kunna lägga fram förslag till lösning av några av de problem som drabbar det svenska jordbruket i dag, t. ex. obalansen i produktionen, bristen på samordning mellan kost-hälsa-synpunkter och matproduktionen, sårbarheten hos en alltmer utlandsberoende produktionsstruktur och en centraliserad vidareförädling.

Detta är också problem som tas upp i många av det trettiotal motioner som behandlas i betänkandet. Därför finns det goda skäl för att dessa motioner

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

*Jordbruksprisreg-
leringen, m. m.*

Torsdagen den
7 juni 1984

*Jordbruksprisreg-
leringen, m. m.*

lämnas, med hänvisning till livsmedelskommitténs arbete, utan åtgärd. Låt oss ta upp den diskussionen när kommittén är färdig.

Tidigare i vår tog riksdagen ställning till den jordbruksprisöverenskom-
melse som gäller fr. o. m. den 1 maj. Men då var inte fördelningen av de
medel som kommer från införselavgifter, slaktdjursavgifter m. m. klar.
Dessa frågor tas upp i proposition 191, som vi behandlar i dag.

I vissa frågor är utskottet inte enigt. För tids vinnande, herr talman, skall
jag försöka att på min utmäta tid mycket kort beröra samtliga reservationer.

När det gäller förslaget att 10 milj. kr. av kostnaderna för den statliga
rådgivningen till jordbruket på sammanlagt ca 60 milj. kr. skall finansieras
med avgifter, vill moderater, folkpartister och centerpartister inte godkänna
att man förstärker statsfinanserna med avgifter. Nu är det ju ändå så att
jordbrukarnas organisation LRF i förhandlingarna har godkänt detta, och
jag kan inte tro annat än att LRF tänker på de små jordbrukarna. Därför,
herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationer-
na 1, 2 och 3.

Livsmedelssubventionerna gäller ju nu endast för mjölkprodukter, men på
denna viktiga post vill såväl moderater som folkpartister pruta ned beloppen,
trots att dessa subventioner är mycket viktiga för såväl konsumenter som
jordbrukare.

Moderaterna yrkar i reservation 4 på en minskning med 185 milj. kr., men
anser egentligen principiellt att subventionerna helt bör avvecklas. Jag yrkar
avslag på det förslaget.

Folkpartiet vill däremot minska subventionerna med 1 000 milj. kr. under
ett budgetår. Med hänsyn till det dråpslag detta skulle bli mot många familjer
yrkar jag att riksdagen måtte avvisa det förslaget.

Vpk vill i sin tur öka livsmedelssubventionerna med 870 milj. kr. för detta
budgetår, men man föreslår inte någon täckning för det beloppet inom
jordbruksdepartementets budget. Med hänsyn till att vi nästan är framme vid
slutet av budgetbeviljningsperioden yrkar jag, herr talman, avslag på
reservation nr 6.

Statens utsädeskontroll är en verksamhet som finansieras både genom
uppdragsverksamhet och med avgifter. Nu föreslås i propositionen en ny
ordning, nämligen att denna kontroll, som är en form av statlig service till
jordbruksföretagen, skall finansieras med avgifter och att därför det statliga
anslaget skall minskas. Man räknar med att nya regler för statsplombering av
utsädet skall innebära besparingar, som på sikt kan minska kostnaderna. Vi
måste ändå tro att vi när vi samordnar och förenklar statlig verksamhet också
sparar pengar.

I reservation nr 7 föreslår centerpartiet, som inte tror på detta, en ökning i
förhållande till regeringens förslag med 2,5 milj. kr. Jag yrkar mot bakgrund
av vad jag här har sagt bifall till utskottets förslag och avslag på reservation nr
7.

Som skåning får jag lov att uttrycka att Norrvikens trädgårdar är en pärla
vad gäller svensk trädgårdskonst. Man måste dock för framtiden söka få
lokala och regionala myndigheter att ta över ansvaret för denna fina

trädgård. Därför vill statsrådet i propositionen ge ett slutanslag på 3 milj. kr. för att rusta upp de befintliga anläggningarna och sedan överlämna dem till vård av lokala myndigheter. De lokala myndigheterna är troligtvis bäst skickade att handha dessa anläggningar. De finns nära inpå och kan med hänsyn till behoven i området anpassa verksamheten till den ekonomiska situationen. Jag tror att de lokala myndigheterna har förmåga att anpassa anläggningarna till den känsliga miljön vid Laholmsbukten.

Det är därför glädjande att alla partier anser att det statliga engagemanget bör avvecklas. Detta statliga slutanslag kan medverka till att de lokala myndigheterna kan ta över verksamheten i fullt användbart skick. Därför anser jag att centerpartiets reservation bör avslås.

Egentligen, herr talman, är reservation nr 9 litet av ett missförstånd. Det är livsmedelskommittén som skall bedöma jordbrukets utvecklingsmöjligheter. Frågor om produktion av proteingrödor, energiråvaror och export, som tas upp i reservation 9, behandlas av utredningen – låt vara mera översiktligt som en del av den framtida jordbrukspolitik, som ingår i livsmedelspolitiken. Alla jordbrukare har inte skogsbruk, och skogsbruket har nyligen varit föremål för utredning, och därför anser vi i utskottets majoritet att det inte finns behov av en ytterligare utredning på detta område. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 9.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag på alla punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 147 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Grethe Lundblad, att rådgivningsavgiften var resultat av en överläggning med LRF. Men vad jag förstår har man gått med på denna avgift under ganska hårt tryck. Detta gör att vi trots allt har gått ifrån den princip som vi brukar ha, dvs. att inte ändra på resultat av en överläggning.

När det gäller besparingarna inom organisationen för utsädeskontroll tror jag inte att det blir någon besparing just nu. Grethe Lundblad sade att det på sikt kommer att bli en besparing, och det kan jag hålla med om. Men "på sikt" innebär inte att det blir någon besparing detta budgetår, och det är för detta budgetår som vi har begärt att få dessa pengar. Jag tror att det är en realistisk bedömning.

När det gäller livsmedelskommittén och vad vi tar upp i reservation 9, är det tyvärr så att vi inte har så stora förhoppningar på livsmedelskommittén i detta avseende.

Anf. 148 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Lennart Brunander säger att jordbrukets organisationer har gått med på rådgivningsavgiften under ganska hårt tryck, och jag tror att det är en vanlig situation i förhandlingssammanhang. Jag har själv ofta gått mycket tillplattad från förhandlingsbordet, och jag tror säkert att det ofta är så i förhandlingar att man måste ge och ta. Därför måste vi försöka acceptera denna överenskommelse.

Jag skall inte ytterligare kommentera detta med utsädeskontrollen. Vi skall ha de bästa förhoppningar om att man inom denna kontroll, genom att samordna, försöka förenkla utsädeskontrollen och ha den på ett mindre antal anläggningar, skall kunna göra besparingar som innebär att man kan anpassa sig till det anslag som beviljas.

Anf. 149 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Problemet med denna överenskommelse är att den går stick i stäv mot vad man säger att man vill göra, nämligen att hjälpa de jordbrukare som har det svårast, de som har skuldbördor. Det är därför vi har gått emot den.

Anf. 150 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi skall lita på att jordbrukets organisationer också för jordbrukets talan. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 151 ULLA EKELUND (c):

Herr talman! För två dagar sedan firade vi världsmiljödagen. Miljödebatter rör oftast stora frågor. Men detaljerna – vilka vi som enskilda eller grupp har möjlighet att påverka – är inte betydelselösa. Miljövården börjar här och nu.

Jag vill med dessa ord sätta in min motion från den allmänna motionstiden om Norrvikens trädgårdar i sitt sammanhang, den nära miljön och förvaltningen av den. Motionen behandlas i jordbruksutskottets betänkande 37 med utgångspunkt i proposition 1983/84:191, som bl. a. innehåller förslag om anslag till Norrvikens trädgårdar.

Även om många av kammarens ledamöter genom besök känner till Norrvikens trädgårdar vill jag ändå ge en mycket kort beskrivning av dess tillkomst, omfattning, förvaltning och nuläge.

Norrvikens trädgårdar grundades 1906 av trädgårdsarkitekten Rudolf Abelin. 1971 bildades Stiftelsen Norrvikens trädgårdar med bl. a. staten och de båda Skånelandstingen som intressenter. Stiftelsens ändamål är enligt stadgarna, att främja driften och förvaltningen av Norrvikens trädgårdar och att tillse att anläggningen hålls tillgänglig för allmänheten samt att främja verksamhet med naturlig anknytning till trädgårdarna.

Norrvikens trädgårdar är belägna vid Laholmsbukten. De skyddas av en lövklädd höjdsträckning. Trädgårdarna består av nio olika stilträdgårdar, av stora öppna ytor, av fruktträdgårdar och av ett flertal byggnader. Hela anläggningen är kulturminnesskyddad och gränsar till ett naturreservat.

Avtalet mellan staten och övriga intressenter om finansieringen och driften av Norrvikens trädgårdar upphörde att gälla den 30 juni 1981. I september 1982 fick avdelningsdirektör Gradin vid lantbruksnämnden i Malmö i uppdrag att utreda verksamheten vid Norrviken. Bl. a. skulle ytterligare rationaliseringsmöjligheter belysas, marknadsföring och utökad turistsamverkan skulle utredas samt trädgårdarnas kansli och administration ses över. Vad dessa utredningsdirektiv lett fram till har jag inte helt kunnat få klarhet i

eftersom jordbruksdepartementets promemoria DS Jo 1983:7 endast innehåller delar av den Gradinska utredningen.

Så mycket är dock klart, att de föreslagna aktiviteterna med skidbacke, lift, rodelbana och campingplats illa passar in i "verksamhet med naturlig anknytning till trädgårdarna". Detta har föga med god miljövard att göra.

Om detta s. k. ramprogram är staten och övriga intressenter överens utan att först kräva en fackmässig granskning av miljöaspekter och lönsamhetskalkyler. Det är märkligt eftersom man ju ändå har såväl professor Per Friberg på lantbruksuniversitetet som revisor kanslirådet Einar Herlitz till sitt förfogande.

Jordbruksutskottet tillstyrker i enlighet med den nämnda propositionen förslaget om ett anslag på 3 milj. kr. för upprustning av Norrvikens trädgårdar, och anslaget skall utgå under 1984 och 1985. I det sammanhanget är det anmärkningsvärt, att staten har beslutat att lämna stiftelsen fr. o. m. den 1 juli 1984. Därmed markerar man, enligt min åsikt, att man inte tar ansvar för det program som man själv har låtit ta fram. Jag anser att det hade varit rimligt att staten hade funnits kvar i stiftelsens styrelse åtminstone till utgången av 1985. Då hade man hunnit pröva ramprogrammet ur miljö- och lönsamhetssynpunkt, och kanske hade man kommit fram till andra lösningar. På den punkten sammanfaller mina önskemål med reservation 8.

Jag biträder dock inte den meningen att Norrvikens trädgårdar enbart skulle ha lokalt och regionalt intresse. Enligt min mening är de nu, lika väl som när stiftelsen bildades 1971, ett riksintresse. Men eftersom både majoritet och reservanter anser att så inte är fallet, inser jag olönsamheten i att nu ställa ett yrkande på den punkten.

Anf. 152 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag tycker ändå att det är på sin plats att tala om att vad som står i betänkanget inte är att staten har ingått ett avtal om den fortsatta verksamheten, utan att staten har ingått ett avtal med stiftelsen om att staten inte i fortsättningen skall vara engagerad i den fortsatta verksamheten. Därför finns det alltså inget skäl att, som förordas i reservationen, staten skulle ha en styrelserepresentant eller på annat sätt lägga sig i hur verksamheten skall vara utformad i framtiden. Staten har endast velat ge ett slutanslag. Det finns alltså ingen överenskommelse som talar om att staten i fortsättningen skall engagera sig i Norrvikens trädgårdar.

Anf. 153 ULLA EKELUND (c) replik:

Herr talman! Staten har varit med om att ta fram och fastställa det ramprogram som finns, och man har beviljat anslag för trädgårdarnas upprustning fram till utgången av 1985. Därför anser jag för min del att det vore naturligt att staten förblev representerad i styrelsen under den tiden.

Anf. 154 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Grethe Lundblad gjorde här gällande att vi moderater snabbt ville avveckla livsmedelssubventionerna. Grethe Lundblad! Vi moderater är

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

*Jordbruksprisreg-
leringen, m. m.*

Torsdagen den
7 juni 1984

*Jordbruksprisreg-
leringen, m. m.*

klart medvetna om att en avveckling av livsmedelssubventionerna endast kan ske på mycket lång sikt. Därför menar vi att det är onödigt att skrämma upp såväl producenter som konsumenter. /

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar, rörande jordbruksprisregleringen m. m., tas många viktiga jordbrukspolitiska frågor upp till behandling. Ett stort antal motioner behandlas i betänkandet. De flesta av dessa motioner avstyrks med hänvisning till att livsmedelskommittén enligt sina direktiv har att pröva och behandla de i motionerna upptagna frågorna. Jag vill trots detta bl. a. ta upp några viktiga frågeställningar redan nu. Andra finns det förmodligen anledning att återkomma till senare, när livsmedelskommitténs förslag skall behandlas.

Herr talman! Då det gäller vårt krav i motion om komplettering av skördeeskadeskyddet vill jag helt kort understryka vikten av att det nu händer någonting på området. Vi motionärer har under flera år fått samma besked – att man avvaktar överväganden i ämnet.

Herr talman! Oberoende av vem som blir huvudman för skyddet framöver måste det av rättviseskäl kompletteras så att ytterligare grödor, som t. ex. åkerbönorna i södra Sverige, kan omfattas av skyddet. Vidare måste trädgårdsnäringens problem på området lösas, t. ex. genom införande av odlingskonto.

I inte mindre än fem motioner tas den svenska sockernäringens framtid upp. Orsaken till detta är med stor säkerhet den oro som råder f. n. ute bland odlarna och bland anställda inom sockerindustrin. Regeringens utspel i höstas genom utrikeshandelsministerns uttalande i samband med sockerkonferensen i Genève var ett slag mot alla dem som trodde att sockernäringskommitténs betänkande, som framlades våren 1982, skulle beaktas. I betänkandet var kommittén enig om att föreslå en sockerbetsareal om 54 400 hektar. Den odlingsarealen skulle säkra sockerbrukens drift på samtliga bruksorter.

Sockernäringskommittén kom till i syfte att utvärdera och eventuellt ompröva 1977 års beslut, vilket ju också skedde. Det är därför, herr talman, oroande och anmärkningsvärt att kommitténs betänkande inte nämns i utskottsbetänkandet. Man hänvisar i stället till att 1983 års livsmedelskommitté kommer att överväga ärendet.

Herr talman! På grund härav finns det anledning att kraftigt understryka vikten av att livsmedelskommittén beaktar den redan gjorda utredningen beträffande sockernäringens framtid.

Jag vill också säga något om Norrvikens trädgårdar. I enlighet med 1971 års riksdagsbeslut ingår staten som 50-procentsintressent i den allmännyttiga stiftelsen. Staten har representation i styrelsen genom ordförande och två övriga ledamöter.

Staten har alltså haft ett ansvar under 13 år. Med tanke på att bidragen till driften är högst blygsamma, om man jämför med landets övriga kultursatsningar, förefaller det mig olyckligt att man så här snabbt drar sig ur sitt engagemang.

Problemet med förluster i driften skulle relativt lätt kunna låta sig

bemästras genom en åtstramning och rationalisering av densamma, inte minst inom administrationen. I september 1982 tillsatte jordbruksdepartementet en utredning, och den gavs bl. a. direktiven att belysa möjligheterna till ytterligare rationalisering i verksamheten, att föreslå åtgärder som kan förbättra marknadsföringen av trädgårdarnas attraktioner, att studera en utökad samverkan med turistorgan, turistbyrå och huvudmän för övriga turistmål i regionen samt att se över trädgårdarnas kansliorganisation och administration.

Inga svar alls på dessa frågor återfinns i utredningen eller i jordbruksdepartementets promemoria. Däremot omtalar promemorian ett s. k. ramprogram för Norrvikens trädgårdar som, om det genomförs, automatiskt medför att denna betydande kulturinstitution på alldeles avgörande sätt riskerar att ändra karaktär, från att vara en allmännyttig stiftelse till att bli en nöjespark driven i vinstsyfte. Så förfar man inte med vårt kulturarv.

Herr talman! Staten köper sig nu fri från ansvar genom att ge ett slutbidrag på 3 milj. kr., och jag tycker att det är olyckligt att man inte på något sätt följer upp hur dessa pengar kommer att användas.

Herr talman! I övrigt vill jag yrka bifall till de reservationer i betänkandet under vilka det står moderata namn.

Anf. 155 BARBRO NILSSON i Visby (m):

Herr talman! 1983 års livsmedelskommitté skall redan i höst framlägga förslag som väntas ge underlag för överväganden om den svenska sockerproduktionens framtida storlek. Så står det att läsa i betänkandet.

När man känner till detta, varför skriver man då en motion i ärendet? Jo, av den enkla anledningen att upprepade uttalanden den här vintern av såväl jordbruksministern och utrikeshandelsministern som sockerbolagets verkställande direktör inget oro på odlingsgårdarna och vid sockerbruken.

Herr talman! Utskottet säger i betänkandet att skäl inte föreligger att föregripa livsmedelskommitténs ställningstagande när det gäller den svenska sockerproduktionens framtida storlek. Jag tycker att jordbruksministern borde ha gett utrikeshandelsministern dessa ord med i bagaget, när Mats Hellström reste ned till Genève för internationella sockerförhandlingar.

Ett löfte om import av socker från u-länderna i storleksordningen 10–15 % innebär att föregripa ställningstagandet. Det innebär nämligen att något eller några av de små brukens existens äventyras. 10–15 % är ungefär vad bruken på Öland och Gotland producerar. Upplysningsvis kan också nämnas att tidigare import företrädesvis kommer från EG-länderna, så i Frankrike gnuggar man nog händerna i dag.

Av sockerbruken är Roma sockerbruk det produktionsekonomiskt minst lönsamma, om man ser det snävt ur sockerbolagens synvinkel. Regionalekonomiskt är säkerligen Roma sockerbruk det viktigaste. 17 % av de yrkesverksamma på Gotland är direkt sysselsatta i jordbruket mot 5 % för landet i övrigt. Lantbruksnäringen har alltså mycket stor betydelse för den totala sysselsättningen på Gotland.

Bruket sysselsätter ca 200 personer. Det är dock inte bara de anställda vid

bruket det handlar om. De gotländska sockerbetsodlarna finns i allra högsta grad med i bilden. De är ca 900, och man räknar med att deras årliga intäkter uppgår till mellan 40 och 50 milj. kr.

Herr talman! Skulle denna inkomstkälla försvinna skulle också många små jordbruk försvinna. Det är denna typ av kombinationssysselsättning som gör att många människor kan leva och bo kvar på Gotland.

För att ta hand om alla våra sommargäster, ge dem trevnaden av en levande landsbygd med kvarvarande service krävs – faktiskt – att sockerbruket finns kvar. Det är en mycket viktig inkomstkälla för många små jordbrukare.

Herr talman! Min bästa och säkraste gröda, sade en odlare i en intervju nyligen. Han menade då att sockerbetorna ger honom den bästa möjligheten att själv påverka det ekonomiska utfallet bl. a. genom maskinsamverkan. Samnyttjande av bevattningsdammar är också vanligt.

Betmassan har stor betydelse som djurfoder. För att minska kostnaderna för torkningsprocessen har bruket nyligen investerat ca 4 milj. kr. i en ny kolpanna.

Herr talman! Både den enskilde odlaren och fabriksledningen gör alltså vad som står i deras makt för att rationalisera i medvetande om att hela Gotlands jordbruk är beroende av sockerbruket i Roma.

Vad forskning och utvecklingsarbete beträffar säger VD:n för sockerbolaget, att man ännu inte fått fram några konkreta realistiska förslag till lönsam alternativ sysselsättning vid ett eventuellt nedlagt bruk. Forskning är en mödosam process som ofta omspannar årtionden – det har vi hört redan tidigare i dag. Detta alternativ kan herr jordbruksministern alltså just nu kasta i papperskorgen.

Till slut, herr talman! Jag hoppas att vad jag här mycket kort har sagt kommer att beaktas vid utarbetandet av det förslag som livsmedelskommittén skall lägga fram i höst, så att riksdagen därefter snarast kan göra ett bindande uttalande om att en ytterligare begränsning av sockerarealen inte skall komma till stånd på Gotland eller annorstädes samt att nivån på drygt 54 000 ha bör vara målsättningen – detta för att driften vid våra sockerbruk skall vara säkrad. Staten bör här ta sitt *regionalekonomiska* och sysselsättningspolitiska ansvar, herr talman.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 6 och 7 (den statliga rådgivningen till jordbruket)

Först biträdades reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl., med 101 röster mot 48 för reservation 2 av Einar Larsson och Lennart Brunander. 163 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 176 röster mot 98 för reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl. 41 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (lantbruksnämnderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Einar Larsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (prisreglerande åtgärder på jordbrukets område)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 4 av Arne Andersson i Ljung m. fl.,
dels reservation 5 av Börje Stensson,
dels reservation 6 av John Andersson,
bifölls med acklamation.

Mom. 22 (bidrag till statens utsädeskontroll)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Einar Larsson
och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 25 och 27 (Norrvikens trädgårdar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Einar Larsson
och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (utredning om jord- och skogsbrukets utvecklingsmöjligheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Einar Larsson
och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Vissa arvoden

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:34 om vissa arvoden, m. m. (förs. 1983/84:23).

Anf. 156 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i konstitutionsutskottet reserverat sig emot förslaget från förvaltningsstyrelsen att höja vissa arvoden. Jag vill yrka bifall till den reservationen.

Vi anser inte att det är skäl att nu, efter en kraftig höjning av ledamöternas arvoden och en utvidgning av dessa så att ledamöterna har helårslön, också höja arvodena för vissa uppdrag som en ledamot har i sin egenskap av riksdagsledamot. I några fall kan det förvisso vara fråga om att andra än riksdagsledamöter uppbär dessa arvoden, men det hör till undantagen.

Vi tycker inte heller att det finns skäl att nu utöka kretsen av arvoderade till att också innefatta vice ordförande i utskott. Man undrar var det kommer att sluta. Skall kanske snart ledamotskap i utskott berättiga till extra arvode?

Det tycks inte heller finnas någon tanke bakom dessa arvoden, beloppen skiljer sig avsevärt beroende på vilket uppdrag det är fråga om. Som exempel kan nämnas att för ordförandeskap i riksbanksfullmäktige utgår ett årsarvode om 26 700 kr. enligt förslaget, ordförande i Nordiska rådets svenska

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

Vissa arvoden

delegation erhåller 7 000 kr. i årsarvode och en utskottsordförande kommer att erhålla 9 900 kr.

Det hade kanske varit skäl att i stället för denna höjning göra en mer grundlig översyn av nivån på arvodena. Detta också med tanke på att en riksdagsledamot numera uppbär årsarvode.

Jag vill också fästa kammarens uppmärksamhet på vad som sägs i konstitutionsutskottets betänkande angående lagarnas och därmed arvodeshöjningarnas ikraftträdande. I lagförslaget anges: "Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. Den skall dock tillämpas från och med den 1 januari 1984."

Det är alltså en form av retroaktiv lagstiftning, där lagen skall gälla innan den ens har stiftats. Om detta säger konstitutionsutskottet följande i sitt granskningsbetänkande 1983/84:30:

"Utskottet vill avslutningsvis framhålla att det givetvis är angeläget att även riksdagen i samband med antagandet av lagar överväger om den av regeringen föreslagna ikraftträdandedagen är lämplig. Både för allmänheten och för berörda myndigheter är det av stor vikt att författningarna ges ut i god tid före ikraftträdandet. Utskottet understryker därför ånyo betydelsen av att ansträngningar görs för att åstadkomma förbättringar i detta hänseende. Utskottet avser att även fortsättningsvis noga följa utvecklingen beträffande författningsutgivningen."

Det hade varit mer i linje med utskottets synsätt om utskottet ändrat på förvaltningsstyrelsens förslag så att tillämpningen av lagen följt dess ikraftträdande.

Herr talman! Än en gång ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande 34.

Anf. 157 YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Tidigare denna vår har regeringens myndigheter fått sina arvoden uppräknade. Nu föreslås från förvaltningskontoret att arvoden som gäller riksdagens myndigheter och organ skall räknas upp efter samma principer. En nyhet är att vice ordförandena i utskotten skall få ett särskilt arvode. Ordförandena i utskotten föreslås få ett förhöjt arvode. Höjningarna framgår av utskottets skrivning och har också berörts av Marie-Ann Johansson, så jag finner inte skäl att upprepa beloppen.

Konstitutionsutskottet konstaterar i sin skrivning att flera arvoden varit oförändrade sedan 1979, arvoden till vice talman och utskottsordförande ända sedan 1974. Konstitutionsutskottet anser att en höjning är välgrundad och påpekar dessutom att det kan vara skäl att i framtiden göra en mera regelbunden översyn av arvodena. Det är inte utan skäl man gör den kommentaren.

Tioårsintervaller eller femårsintervaller när det gäller arvodes- och lönejusteringar är nog högst olämpligt med hänsyn till många olika faktorer. Konstitutionsutskottet har inga invändningar mot de föreslagna beloppen.

Mot den här bakgrunden ter det sig mindre välbetänkt när vpk motiverar sitt avslagsyrkande bl. a. med att arvodena är så höga att någon ändring inte kan vara aktuell.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande 1983/84:34 och avslag på vpk-reservationen.

Nr 167

Torsdagen den
7 juni 1984

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Marie-Ann Johansson – bifölls med acklamation.

*Den framtida
skattepolitiken
m. m.*

16 § Den framtida skattepolitiken m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1983/84:51 om den framtida skattepolitiken m. m.

Anf. 158 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! De åtgärder som behövs på skattepolitikens område för att Sveriges samhällsekonomi skall komma i balans redovisas i den reservation som de moderata ledamöterna har fogat till betänkandet, men de återfinns också i motion 2933.

Med tanke på att riksdagens ledamöter självfallet mycket noggrant har studerat såväl reservationen som den moderata motionen nöjer jag mig nu med att yrka bifall till reservationen.

Anf. 159 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i en motion med anledning av regeringens kompletteringsproposition återkommit med kraven på skärpt beskattning av realisationsvinster, höjd bolagsskatt, ökad omsättningskatt på aktier samt en engångsskatt på stora förmögenheter.

Vi reser dessa krav därför att det framför allt under senare år har skett så dramatiska överföringar av förmögenheter till de redan förmögna. De som har fått släppa till dessa medel är de lönearbetande som under en följd av år i stället erhållit reallöneminskningar. En omfördelning är alltså nödvändig, och vpk:s krav bör därför bifallas.

Vi lägger också i samma motion fram förslag om slopande av momsens på mat. I den föregående debatten argumenterade kamrat John Andersson för detta krav, varför jag nu avstår från ytterligare argumentering.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motion 2957 yrkande 9 och 10.

Anf. 160 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på den till utskottet fogade reservationen liksom på vpk-motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservationen av Knut Wachtmeister m. fl.,

dels motion 2957 av Lars Werner m. fl.,
bifölles med acklamation.

Hysesstopp, m. m.
17 § Hyresstopp, m. m.

Föredrogs bostadsutskottets betänkande 1983/84:33 om lag om hyresstopp samt om vissa åtgärder avseende bostadsförsörjningen m. m. (prop. 1983/84:150 delvis).

Anf. 161 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! I bostadsutskottets betänkande 33 behandlas lag om hyresstopp och en del andra åtgärder på bostadsförsörjningens område. Socialdemokraternas mål att få ner inflationen till 4 % förutsatte låga löneökningar i de avtal som nu träffats. Det är bara att konstatera att regeringen tappade kontrollen och greppet över utvecklingen. Finansministern betecknade dem som agerat som galningar när han kom tillbaka till Sverige från sin resa.

Regeringen har nu gått ut med en rad åtgärder – prisstopp, hyresstopp och andra åtgärder som vi kommer att diskutera mera ingående under morgondagen då ekonomisk debatt äger rum här i kammaren. Man har alltså föreslagit hyresstopp, som innebär att fastighetsförvaltarna inte har möjlighet att få täckning för de kostnadsökningar som redan inträffat på grund av de nya löneavtalen och annat. Hyresstoppet får därför som enda effekt att vi skjuter upp det genomslag på hyran som de ökade kostnaderna kommer att innebära. Det är alltså inte någon lösning, eftersom man redan har gått med på att kostnaderna för fastighetsförvaltning ökar.

Vi yrkar avslag på förslaget om ett hyresstopp.

I kompletteringspropositionen föreslås också ökade ramar för samlingslokalsbyggande, bidrag och lån till denna verksamhet samt ett boendemiljöbidrag. Där tillstyrker vi från centerns sida regeringens förslag.

Jag yrkar alltså avslag på de reservationer som folkpartiet och moderaterna har fogat till utskottets betänkande.

När det gäller vilka som kan komma i åtnjutande av boendemiljöbidraget har vi en avvikande mening gentemot socialdemokraterna och vpk. Enligt en socialdemokratisk motion får nu bostadsrättsföreningarna möjlighet att söka boendemiljöbidrag, men det kommer endast att gälla bostadsrättsföreningar som tillhör HSB eller Riksbyggen. Vi menar att det är orättvist att ställa vissa bostadsrättsföreningar utanför. Samtliga föreningar bör naturligtvis ha samma möjlighet. Därför har vi framfört vår synpunkt i en reservation till betänkandet.

Vi har också sagt att man måste vidta åtgärder av mera definitiv och effektiv karaktär för att minska kravet på boendemiljöbidrag i fortsättningen. Vi återkommer med vårt yrkande om att man från de allmännyttiga bostadsföretagens sida bör överväga möjligheten att förvandla en del av sitt bostadsbestånd till bostadsrätter. Jag kan konstatera att även det här

yrkandet kommer att avslås här i kammaren. Det är inte första gången. Denna fråga har ju varit uppe till behandling tidigare. En rad kommuner väljer nu denna metod. Vi tycker att det vore riktigare att ha använt den här metoden i ett tidigare skede och inte väntat till dess att man nästan hänger med snaran runt halsen när det gäller ekonomin.

Jag har i en motion pekat på den situation som uppstått inom länsbostadsnämnderna, nämligen att en rad ansökningar om lån och bidrag till energibesparande åtgärder inte kan beviljas därför att de anslag som stått till förfogande har förbrukats. Utskottet konstaterar att regeringen, efter det att motionen väcktes, vidtagit åtgärder. Längst ned på s. 10 i betänkandet skriver utskottet att "regeringen den 17 maj 1984 beslutat att den gällande ramen för beslut om lån och bidrag till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. vid brist på medel, skall användas i första hand för sådana bidrag som avses i förordningen om statsbidrag till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. Myndigheterna skall härvid på lämpligt sätt hjälpa de sökande att för finansieringen i övrigt få tillgång till lån på den prioriterade marknaden."

Vi har i utskottet nöjt oss med det beslut som regeringen fattat, eftersom det bör medföra att de som lämnat in ansökningar kommer att få finansieringen ordnad.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 13 och 14 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 162 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Att införa ett hyresstopp är, liksom att införa ett prisstopp, endast en kosmetisk åtgärd. Det går nämligen inte att förbjuda inflation. Fastighetsägarnas kostnadsstegringar är en realitet, och de måste kompensera sig för dem. Kan detta inte ske genom hyreshöjningar är enda sättet att eftersätta underhållet, vilket är synnerligen olyckligt med tanke på hyresgästerna. Att skjuta nödvändiga hyreshöjningar på framtiden leder till ett uppdymt, ökande behov av allt större hyreshöjningar.

I de förhandlingar som förts mellan hyresgäster och hyresvärdar har dessa långt innan hyresstoppet blev aktuellt träffat avtal på det här området. I det avtalet finns en klausul om att hyrorna skall höjas om prisökningarna överstiger 5,5 % under perioden juli 1983–juni 1984. Den inflationsnivån uppnåddes redan under mars månad. Att regeringen vill ingripa i ett avtal som träffats mellan två parter bådar inte gott. Det är förmodligen ett första steg mot en statlig inkomstpolic, där ingen behöver ta ansvar för sina handlingar.

De allmännyttiga bostadsföretagens hyressättning sker efter självkostnadsprincipen. Ett hyresstopp innebär att de inte längre får full kostnadsäckning, utan måste driva verksamheten med underskott. På grund av den svaga ekonomi som många av dessa företag har måste det skjutas till pengar från annat håll. I regel blir det då kommunerna som får bidra med skattemedel. Är det detta som är regeringens avsikt?

Under en följd av år har vpk krävt införande av hyresstopp, krav som

utskottet alltid har avvisat. I betänkandet 1980/81:6 på s. 17 anförde ett enigt civilutskott följande:

”Även bortsett från frågan huruvida sociala problem i vissa bostadsföretags förvaltning skall mötas med samhälleliga driftbidrag är det uppenbart orimligt att staten resp. de enskilda fastighetsägarna skulle ta på sig ett generellt betalningsansvar för vissa uppkomna och även framtida kostnadsökningar inom hyreshussektorn.”

Vi moderater vidhåller denna uppfattning.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationerna 1, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 14, 15 och 16.

Anf. 163 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! När det gäller frågan om hyresstopp är det verkligen anmärkningsvärt att socialdemokraterna nu accepterar och själva för fram det gamla vpk-kravet om hyresstopp. Vi har i civilutskottet år efter år avvisat kravet, och socialdemokraterna har helt slutit upp tillsammans med övriga partier.

Vi kan inte se att några av de nackdelar vi förut redovisat när det gäller effekten av ett hyresstopp skulle ha försvunnit. Att införa hyresstopp är bara att skjuta problemen framför sig – precis på samma sätt som man gör genom att införa prisstopp i tron att man därmed klarar inflationsmålen.

När det gäller ramen för miljöförbättrande åtgärder har vi yrkat avslag – både av principiella och av statsfinansiella skäl. När det gäller de miljöförbättrande åtgärder som är angelägna kan dessa mycket väl komma till stånd genom de bidragsmöjligheter som redan finns, och därför finns det ingen anledning att nu utvidga ramen för bidrag till förbättring av boendemiljön. Vi anser därför att regeringsförslaget skall avslås i denna del.

Även om vi nu själva yrkar avslag och kanske därför inte skall lägga oss i utformningen av förslaget, vill jag ändå redovisa vår förvåning över utformningen. Att man skiljer på folkrörelsekooperativa bostadsrättsföreningar och andra bostadsrättsföreningar, som man gör i den socialdemokratiska motionen och som utskottsmajoriteten gör, är verkligen förvånande. De som utelämnas bedöms tydligen av socialdemokraterna som icke fullvärdiga bostadsrättsföreningar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1, 6, 8, 9, 11, 12 och 14, som är fogade till bostadsutskottets betänkande nr 33.

Anf. 164 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har som bekant sedan många år tillbaka tagit initiativ och ställt förslag för att stoppa hyreshöjningarna och pressa ned boendekostnaderna. En av huvuduppgifterna på bostadspolitikens område har varit och är att komma till rätta med en helt orimlig hyresutveckling. Vi har pekat på sambandet mellan höga hyror och ökade orättvisor och på det hinder höga hyresnivåer utgör för en socialt inriktad bostadspolitik.

Regeringens förslag till hyresstopp är bra, och det är nödvändigt mot bakgrund av de senaste årens utveckling bort från socialt acceptabla hyror. Det är bra att regeringen kommit till insikt om att det – tvärtemot vad man tidigare hävdade – går att införa hyresstopp. Det är viktigt att de undantag som förutsätts kunna ske blir mycket begränsade.

Vi ser hyresstoppet som *en* temporär åtgärd av flera nödvändiga åtgärder i syfte att undvika nya hyreshöjningar och att pressa ned hyrorna, framför allt i nybyggda hus. Vi har i vår motion 2944 erinrat om att det av vår totala konsumtion framför allt är kostnaderna för bostad, bränsle och lyse som procentuellt ökat mest under senare år. Bostaden är nu den största budgetposten för hushållen och har passerat utgifterna för mat m. m.

Hyrorna har i genomsnitt fördubblats sedan år 1976. Denna ökningstakt överstiger den övriga prisutvecklingen i samhället. Särskilt hårt har barnfamiljerna drabbats. Deras ekonomi har blivit alltmera ansträngd. Många nya hushåll har hamnat under existensminimum. Ingenstans finns i dag så många socialbidragstagare som i de nya hyreshusområdena.

Hyresstoppet bör enligt vår mening inte begränsas till att gälla endast t. o. m. den 31 december 1984 utan bör gälla t. v. De åtgärder som enligt vpk:s mening måste sättas in beträffande finansiering, riktat stöd till allmännyttiga bostadsföretag och en omfördelning av samhällets bostadsstöd från ägar- till hyressektorn, liksom andra åtgärder för att motverka hyresstegringarna, kommer knappast att kunna realiseras till kommande årsskifte. Giltighetstiden för hyresstoppet bör därför inte begränsas till utgången av 1984.

Margareta Gard sade i ett anförande nyss att det är omöjligt att förbjuda inflationen. Dess bättre är det dock inte omöjligt att stoppa hyresutvecklingen och pressa ned boendekostnaderna, om den politiska viljan finns. Det är, herr talman, en fördelningspolitisk fråga. Det gäller att ta hänsyn till de människor som har det sämst, den kategori boende som har det minsta stödet generellt sett från samhällets sida.

I föreliggande betänkande behandlas också bl. a. frågan om tjänsteboendestadshyran för präster. Utskottsmajoriteten vill mot bakgrund av en överenskommelse mellan berörda arbetsmarknadsparter om hur man skall reglera bl. a. skattmässiga frågor om bostadsförmån ge regeringen till känna att dispens för hyresstoppet skall kunna fås i dessa fall. Även om jag har förståelse för problemet som sådant, är det principiellt av den arten att liknande problem i och för sig skulle kunna åberopas av alla som har någontyp av tjänste- eller personalbostad med viss hyresutveckling. Därmed skulle en del av fältet beträffande hyresstoppet vara upprivet. Att göra ett undantag för alla sådana kategorier skulle föra för långt.

Då det gäller bidragen till förbättring av boendemiljön och vidgning av ramen och tillämpningsområdet för boendemiljöbidragen vill jag gärna notera att regeringens och bostadsutskottets majoritetsförslag ligger helt i linje med och på flera punkter överensstämmer med vad vpk för kort tid sedan föreslog men då inte fick gehör för vare sig i utskottet eller här i riksdagen. Det är bra förändringar som nu föreslås och som vi självfallet

Torsdagen den
7 juni 1984

Hysesstopp, m. m.

ställer oss bakom. Detsamma gäller övriga förslag vilka behandlas i bostadsutskottets betänkande nr 33.

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 3 och 4. Reservation nr 2 kommer vpk att stödja i andra hand, om vårt förslag faller.

Anf. 165 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! De bästa argumenten finns i bostadsutskottets betänkande 33. De har förstärkts av de inlägg som nu har hållits. För att få stopp på debatten om hyresstopp yrkar jag bifall till reservation 2 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (lagen om hyresstopp)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 141 för reservation 1 av Kjell Mattsson m. fl.

Mom. 2 (förlängning av hyresstoppet)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 17 för hemställan i reservation 3 av Tore Claeson. 25 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Den i reservation 2 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen godkändes med 162 röster mot 153 för godkännande av utskottets motivering.

Mom. 3 (vissa tjänstebostadshyror)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 1 (avveckling av statens stöd till förbättring av boendemiljön)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (ram för bidrag till förbättring av boendemiljön)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 6 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 3 (vidgning av ramen för boendemiljöbidrag för budgetåret 1984/85)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 9 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 4 (tillämpningsområdet för boendemiljöbidragen)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 12 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 13 av Kjell Mattsson m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 5 (avyttring av vissa fastigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Kjell Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (avveckling av det statliga stödet till allmänna samlingslokaler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (utformningen och användningen av tidskoefficienten m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8-11

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Anf. 166 TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas finansutskottets betänkanden 40, 45 och 39 i nu angiven ordning främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Nr 167

19 § Kammaren åtskildes kl. 23.47.

Torsdagen den
7 juni 1984

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert